

Environmentální aspekty lesních mateřských škol

RNDr. Iva Swierczková

Bakalářská práce
2020

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta logistiky a krizového řízení

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta logistiky a krizového řízení
Ústav environmentální bezpečnosti

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: RNDr. Iva Swierczková
Osobní číslo: L17240
Studijní program: B3953 Bezpečnost společnosti
Studijní obor: Řízení environmentálních rizik
Forma studia: Prezenční
Téma práce: Environmentální aspekty lesních mateřských škol

Zásady pro vypracování

1. Zpracujte literární rešerši zkoumané oblasti za pomoci tuzemských a zahraničních zdrojů.
2. Navštivte a zdokumentujte vybrané lesní mateřské školy, zaměřte se především na vztah k životnímu prostředí a na snahu o udržitelnost.
3. Proveďte polostrukturovaný rozhovor s učiteli lesních mateřských škol a s rodiči dětí, které lesní mateřské školy navštěvují.
4. Diskutujte výsledky získané pomocí pozorování a pomocí polostrukturovaného rozhovoru.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam doporučené literatury:

1. KAPUCIÁNOVÁ, Magdaléna. *Lesní a venkovní pedagogika: příručka k projektu Alma Mater Studiorum*. Praha: UK v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-451-8.
 2. PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.
 3. VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. *Ekokočky a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2010. ISBN 978-80-7212-537-1.
- Další odborná literatura dle doporučení vedoucího bakalářské práce.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. et Mgr. Kateřina Pitrová, Ph.D.
Ústav environmentální bezpečnosti

Datum zadání bakalářské práce: 1. listopadu 2019
Termín odevzdání bakalářské práce: 15. května 2020

LS.

doc. Ing. Zuzana Tučková, Ph.D.
děkanka

doc. Ing. Pavel Valášek, CSc.
ředitel ústavu

V Uherském Hradišti dne 2. prosince 2019

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že:

- bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

V Uherském Hradišti, dne: 15. 5. 2020

Jméno a příjmení studenta: RNDr. Iva Swierczková

.....
podpis studenta

ABSTRAKT

Bakalářská práce „Environmentální aspekty lesních mateřských škol“ se zabývá působením lesních mateřských škol, jejichž tradice v České republice není nijak dlouhá, postupně si však tyto mateřské školy získávají své příznivce, ale i odpůrce. Jedná se o alternativní způsob předškolního vzdělávání ve vztahu ke klasickým mateřským školám, které probíhá výhradně venku, téměř za každého počasí. Teoretická část práce představuje historii a typy lesních mateřských škol, pojednává o tématu z hlediska legislativy, bezpečnosti, zázemí, hygieny a nároků na pedagogy. Nedílnou součástí je environmentální výchova dětí, kdy jsou děti přijatelnou formou vedeny k šetrnému přístupu k životnímu prostředí a udržitelnému rozvoji. Praktická část představuje konkrétní lesní mateřské školy především z hlediska jejich kvality, přístupu a přínosu k životnímu prostředí. Jak se každá jednotlivá školka staví k životnímu prostředí a udržitelnosti. Informace a data jsou sbírána rozhovory s pedagogy a rodiči, návštěvami lesních mateřských škol a následně srovnávána s odbornou literaturou a zpracována kvalitativní metodou. Součástí je také zhodnocení, zda se jedná o udržitelný koncept s možností dalšího rozvoje a samotného přínosu pro děti.

Klíčová slova: Lesní mateřská škola, environmentální výchova, alternativní vzdělávání, předškolní vzdělávání, dítě

ABSTRACT

Bachelor thesis „Environmental Aspects of Forest Kindergartens“ deals with the activity of forest kindergartens. Their traditions in the Czech Republic is relatively short, during this period they have got their supporters and also opponents. It is an alternative way of preschool education, that is held exclusively outdoors, almost in every weather. The theoretical part of the thesis presents the history and types of forest kindergartens. It discusses legislation, safety, background, hygiene and demands on pedagogy. Another integral part is the environmental education of children, where children are led in an acceptable way to a gentle approach to the environment and sustainability. The practical part introduces concrete forest kindergartens, mainly in terms of quality, access and benefits to environment. Information and data are collected by interviews with teachers and parents and also collected by visits to forest kindergartens. Information are compared with literature and processed by a qualitative method. Among other things, it also assesses whether the concepts is sustainable with the possibility of further development and benefits for children.

Keywords: Forest kindergarten, environmental education, alternative education, preschool education, child

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí práce Mgr. et Mgr. Kateřině Pitrové, Ph.D. za veškerý věnovaný čas, věcné podněty, připomínky a podporu během zpracování.

Dále děkuji rodině a přátelům za projevenou podporu, trpělivost a důvěru během celého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 LESNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA	12
1.1 HISTORIE LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL VE SVĚTĚ	12
1.2 HISTORIE LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL V ČR.....	13
1.3 TYPY LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL	14
2 LEGISLATIVA	16
2.1 HYGIENA A ZÁZEMÍ	16
2.2 STRAVOVÁNÍ.....	18
2.3 POŽADAVKY NA PEDAGOGY	20
3 PEDAGOGIKA – UČENÍ	22
4 ENVIRONMENTÁLNÍ ASPEKTY LMŠ	23
4.1 PROSTŘEDKY A METODY ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY	23
4.1.1 Energie a obnovitelné zdroje.....	24
4.1.2 Odpad	24
4.1.3 Doprava	24
4.2 UDRŽITELNÝ ROZVOJ	25
4.3 AKČNÍ PLÁN STÁTNÍHO PROGRAMU EVVO	26
II PRAKTICKÁ ČÁST	27
5 CÍLE PRÁCE	28
6 POUŽITÉ METODY	29
6.1 KVALITATIVNÍ VÝZKUM.....	29
6.2 POLOSTRUKTUROVANÝ ROZHOVOR.....	29
6.3 METODA SROVNÁVACÍ	30
7 VYBRANÉ LMŠ/LK	31
7.1 LK NA PASECE.....	31
7.3 LK VRABČÍ HNÍZDO	37
8 ROZHOVORY	45
8.1 PRÁCE SE ZÁZNAMEM.....	45
8.2 ROZHOVORY S RODIČI	46
8.3 ROZHOVORY S PEDAGOGY	52
ZÁVĚR	57
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	59
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	63

SEZNAM OBRÁZKŮ	64
SEZNAM TABULEK.....	65
SEZNAM PŘÍLOH.....	66

ÚVOD

Lesní školky jsou doplňkem a alternativou běžnému předškolnímu vzdělávání. U lesních školek je, oproti těm běžným, hlavní společný zájem vzdělávat předškolní děti v celoročním a každodenním kontaktu s přírodou s důrazem na udržitelný rozvoj. Nejčastěji jsou děti v prostředí lesa a luk, odpočinek probíhá v zázemí školky, které se vymyká zázemí běžných školek (jurty, maringotky apod.). Zázemí školek zpravidla disponuje hračkami a materiálem pro hru a tvoření především z přírodního materiálu. Během pobytu venku používají děti ke hře vše, co prostředí lesa nabízí.

V teoretické části nejprve popisují samotný koncept lesní mateřské školy. Dále zmiňují historii, kde lesní mateřské školy vznikaly, kdy a jak se začaly objevovat v České republice a jejich dělení. Následně uvádím legislativu, která se k lesním školám vztahuje. Ve větší části teoretické části se pak zaměřím na samotné environmentální aspekty, jak je přistupováno k životnímu prostředí na jednotlivých úrovních školky (doprava dětí, hygiena, stravování atd.) a představím akční plán státního programu EVVO.

V praktické části pak přímo pracuji s jednotlivými lesními školami, které jsem navštívila. Srovnávám jejich běžný režim s literaturou. Pomocí rozhovorů s pedagogy a hlavně s rodiči jsem se zaměřila opět na životní prostředí, a jak tyto jednotlivé skupiny vnímají alternativní předškolní vzdělávání a přístup k dětem. Zkoumám, co vedlo rodiče pro zvolení lesních škol pro vzdělávání jejich dětí a zda jsou s touto formou vzdělávání spokojeni.

Bakalářská práce se zabývá především environmentálními aspekty. Zjišťuje, jaké benefity přináší pozitivní a šetrný přístup k životnímu prostředí a udržitelnosti jak pro děti, tak i jejich rodiče. Pokusím se zhodnotit, zda je tento typ předškolního vzdělávání opravdovým přínosem a životní prostředí je řazeno na přední příčky. V neposlední řadě se zajímám, jestli se jedná o udržitelný koncept a také, zda již v tomto věku (3 – 6 let) jsou děti schopny rozlišovat různé přístupy k přírodě a samy mají zájem o své okolí a životní prostředí pečovat.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 LESNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA

Lesní mateřská škola (LMS) je alternativní způsob předškolního vzdělávání. Její idea je postavena na celodenním pobytu dětí venku, a to za každého počasí. Vzdělávání dětí tedy probíhá v přírodě, nejčastěji v rozmanitém prostředí lesa. Mylná je pak myšlenka, že se dětem nedostane takové výchovy (vzdělání) jako dětem v klasické mateřské škole (MŠ). Lesní mateřské školy, mimo jiné, navštěvují i kulturní akce nebo vzdělávací instituce (Asociace lesních MŠ, 2010).

Výhodou LMS jsou zřizovací i provozní náklady, ty jsou oproti klasickým MŠ nižší, další výhodou může být větší zájem ze strany mužů – pedagogů. LMS mají za cíl učit se všemi rovinami vnímání, rozvíjet jemnou i hrubou motoriku, podpořit smyslové vnímání přímou zkušeností, pěstovat sounáležitost mezi dětmi a k životnímu prostředí, vytvořit si pozitivní vztah k prostředí, ve kterém se nachází, poznat hodnoty lesního společenství a hodnoty lidské společnosti (Vošahlíková, 2010).

Možnost pravidelného pobytu dětí v lesních mateřských školách má mnoho benefitů a stále častěji se pozitivní zkušenosti projevují v každodenním životě dětí. Lesní mateřské školy podporují zdravý a kvalitní vývoj dětí (Charles, et al., 2009). Pravidelný pohyb v přírodě také přispívá k odpovědnému chování k životnímu prostředí. Některé studie pozorují výhody jako jsou lepší koncentrace, snížení stresu či snížení symptomů u dětí s ADHD (porucha pozornosti s hyperaktivitou), (Chawla a Cushing, 2007).

1.1 Historie lesních mateřských škol ve světě

První LMS vznikaly ve skandinávských zemích, později se tato myšlenka rozšířila po Evropě, především do Velké Británie, Německa nebo i České republiky. LMS mají tradici také ve Spojených státech amerických.

Historicky první lesní mateřská škola byla založena v Dánsku v roce 1954. Zakladatelkou byla Ella Flatau, která pořádala pravidelné výlety jak svých dětí, tak dětí svých známých do lesa. Společně s nedostatkem míst v klasických MŠ pak došlo ke vzniku iniciativy LMS (Asociace lesních MŠ, 2010)

Ve Švédsku byla první lesní školka založena v roce 1985. Zakladatelka Siw Linde dostala nápad poté, co pozorovala v té době již zaběhnutý koncept Skogsmulle pro děti ve věku 5 a 6 let. Koncept, kdy děti navštěvují skřítku Skogsmulle v jeho přirozeném

prostředí, lese, se rozhodla aplikovat i pro mladší děti, a vznikly tak první LMŠ ve Švédsku pojmenované I Ur och Skur (přeloženo jako “Za deště i slunce”), (Martínková, et al., 2013; Robertson, 2008).

Obrázek 1 Vlevo: logo švédských lesních mateřských škol

Vpravo: Skogsmulle, skřítek (Martínková, et al., 2013)

1.2 Historie lesních mateřských škol v ČR

V České republice se o šíření konceptu zasadila především Emílie Strejčková, ta v roce 2004 založila ekologicky zaměřenou dvoutřídní školku „Semínko“ v Praze. Třídu, která fungovala kompletně na principech LMŠ, se paní Strejčkové podařilo otevřít v roce 2010 jako pilotní projekt pod dohledem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT).

V roce 2010 došlo také k založení Asociace lesních mateřských škol. Cílem bylo především vyrovnání se běžným MŠ a stát se tak plnohodnotným předškolním vzděláváním, které je uznáváno státem. V roce 2016 tohoto cíle Asociace dosáhla a nyní fungují v ČR LMŠ a lesní kluby (LK). V ČR je nyní téměř 150 LMŠ a LK (k roku 2019), (Asociace lesních MŠ, 2010).

1.3 Typy lesních mateřských škol

Lesní mateřské školy můžeme dělit jak z hlediska organizace, tak také dle zapsání do rejstříku škol a školských zařízení MŠMT (ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy). Také je možné se setkat s integrací některých prvků LMŠ do fungování klasické mateřské školy (např. projektové týdny v lese). Aktuální přehled je k dispozici na stránkách Asociace lesních mateřských škol www.lesnims.cz (Asociace lesních MŠ, 2010, Vošahlíková, 2010)

Organizačně je možné LMŠ dělit na dvě základní skupiny:

- Samostatná lesní mateřská škola

Je nezávislá na budovách klasické MŠ. Má vlastní zázemí, které může být v podobě srubu, jurty nebo maringotky. Z hlediska legislativy mají samostatné LMŠ zázemí takové, které není stavbou. Existují i LMŠ, které nevlastní žádný objekt a od místa srazu zamíří rovnou do lesa. Ochranným prostorem je pak, v opravdu nepříznivých podmínkách po dohodě s jinou institucí, například škola, knihovna či skautská základna. Počet samostatných lesních MŠ se v ČR postupně rozrůstá a těší se oblibě čím dál většího počtu rodičů i ostatních příznivců alternativního vzdělávání (Vošahlíková, 2010).

- Integrovaná lesní mateřská škola

Tento typ předškolního zařízení kombinuje prvky LMŠ s klasickým vzděláváním MŠ. Takové kombinace dosáhneme propojením:

1. Běžné MŠ s lesní třídou

Děti jsou denně minimálně na celé dopoledne v lese. V některých případech se děti mohou samy rozhodovat, kde stráví dopoledne. Lesní třída se poté vrací na oběd, odpolední odpočinek a odpolední program zpět do MŠ.

2. Samostatné lesní třídy se zázemím v běžné MŠ

U samostatných lesních tříd se jedná o dva zřizovatele, kteří se na podmínkách užívání prostoru běžné MŠ během oběda/odpočinku písemně dohodnou (Vošahlíková, 2010).

Dle zařazení do Rejstříku škol a školských zařízení MŠMT existují dvě skupiny lesních MŠ, každá LMŠ se může sama rozhodnout, zda se stane Rejstříkovou LMŠ.

- Lesní mateřská škola

Je zapsána v rejstříku škol a školských zařízení a má nárok na finanční příspěvky od státu. Děti zapsané v těchto LMŠ zde mohou plnit svůj poslední, povinný rok předškolní docházky. Zároveň jsou podrobeny kontrolám z České školní inspekce a Krajské hygienické stanice. Spadají pod školský zákon 561/2004 Sb. (viz kapitola Legislativa). Lesní MŠ zakládají většinou neziskové organizace, k nim se v posledních letech přidávají i obce. Školovné je u LMŠ založených obcí dofinancováno z obecních fondů, u ostatních školek je provoz dofinancován z příspěvku na vzdělávání od rodičů.

- Lesní klub

Na rozdíl od LMŠ není lesní klub zapsán v rejstříku škol a školských zařízení, tím odpadá i nárok na příspěvky od státu a děti nemají možnost v lesním klubu plnit poslední, povinný rok předškolní docházky. Jelikož se jedná o instituci, která není zapsaná v Rejstříku, odpadají i povinné kontroly. Většinou se jedná o neziskové a dlouhodobé projekty, které jsou přizpůsobeny možnostem a podmínkám v té dané lokalitě, kde se LK nachází. Tyto LK mají etický závazek vykonávat své povinnosti svědomitě v souladu s přírodou a životním prostředím a často jsou nejlepším kontrolním orgánem rodiče dětí, které lesní kluby navštěvují (Asociace lesních MŠ, 2010).

2 LEGISLATIVA

Asociace lesních mateřských škol od jejího vzniku usilovala, aby byly LMŠ legislativně upraveny zákonem. To se nakonec Asociaci podařilo a s účinností od 1. září 2016 jsou LMŠ legislativně upraveny zákonem č. 178/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů (Asociace lesních MŠ, 2010, Fiala, 2017)

Dle § 34 odst. 9 školského zákona platí následující: „*Za lesní mateřskou školu se považuje mateřská škola, ve které vzdělávání probíhá především ve venkovních prostorách mimo zázemí lesní mateřské školy, které slouží pouze k příležitostnému pobytu. Zázemí lesní mateřské školy nesmí být stavbou*“ (Zákon č. 561/2004 Sb.).

Jak již bylo zmíněno výše, lesní mateřské školy jsou zohledněny při zápisu do rejstříku škol a školských zařízení. Do něj se dle § 144 odst. 1 písm. c), g) školského zákona ve znění od 1. září 2016 bude v případě mateřských škol zapisovat údaj, který definuje, zda se jedná o lesní mateřskou školu, a v případě LMŠ označení území, kde probíhá největší část pedagogického programu a kde se nachází zázemí školy. Podle § 147 odst. 3 školského zákona ve znění od 1. září 2016 lesní mateřská škola nepředkládá stanovisko stavebního úřadu podle odstavce 1 písm. h). Nakonec dle § 179 odst. 3 školského zákona ve znění od 1. ledna 2017, který ustanovuje, že spádovou mateřskou školou nemůže být LMŠ. Ustanovení týkající se spádovosti nabylo účinnosti až 1. ledna 2017 společně se zavedením povinného posledního roku předškolního vzdělávání (Fiala, 2017).

2.1 Hygiena a zázemí

S požadavky na zajištění požadované hygieny bojují lesní MŠ již od počátků. Fakt, že LMŠ disponuje jen minimálním zázemím, celou problematiku ztěžuje a podmínky, které stanovovala vyhláška 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, LMŠ nebyla schopna plnit. Lesní mateřské školy v Německu tyto podmínky nemají dané zákonem a běžně je v LMŠ užíván „suchý záchod“ nebo děti využívají toalety jiné instituce. Nezbytný

je zde však rodiči podepsaný informovaný souhlas, že s těmito hygienickými a dalšími podmínkami souhlasí (Vošahlíková, 2010a; Vošahlíková, 2010b).

Změna školského zákona (zákonem č. 178/2016 se měnil zákon č. 561/2004) nyní udává mimo jiné i že: „*Zázemí lesní mateřské školy nesmí být stavbou.*“ Stavbou se myslí ve smyslu stavebního zákona. S tímto musela být vyhláška č. 410/2005 ve znění vyhlášky č. 343/2009, kterou vydává ministerstvo zdravotnictví, doplněna o § 9 „Lesní mateřské školy“ (Vyhláška pro lesní mateřské školy, 2016).

Dle § 9 zákona č. 178/2016 je nyní ustanoveno, že v bezprostřední blízkosti zázemí LMŠ nebo v zázemí LMŠ musí být dostatek pitné vody k pití, osobní hygieně a pro potřeby poskytnutí první pomoci. K tomuto účelu musí být vyhrazeny čisté nádoby z materiálů, které jsou určeny pro styk s potravinami. V blízkosti zázemí nebo přímo v zázemí LMŠ je umístěno hygienické zařízení se záchodem a tekoucí pitnou vodou, toaletním papírem, mýdlem a prostředky pro osušení rukou. Zázemí LMŠ je nezbytné udržovat v čistotě, suchu a nesmí ohrozit zdraví dětí. K dispozici musí být prostředky pro poskytnutí první pomoci. Umožněno musí být uložení osobních věcí dětí a materiálního vybavení LMŠ. Zázemí je takové, aby chránilo děti před nepříznivými klimatickými podmínkami.

Je tedy patrné, že LMŠ využívají zázemí jen k ukrytí před velmi nepříznivými klimatickými podmínkami, pro oběd a odpolední odpočinek. Příklady takových zázemí, které nejsou vedeny jako stavby, může být jurta (viz obrázek 2), týpí, maringotka, srub apod.

Obrázek 2 Příklad zázemí (jurty) LMŠ Na Pasece, Foto: autor

2.2 Stravování

Zajištění adekvátního stravování do lesních MŠ je opět běh na dlouhou trať a zajistit veškeré potřebné podmínky vydané Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvem zdravotnictví (MZ) není vždy jednoduché (MŠMT: Lesní mateřská škola musí prokázat, že je schopna stravování zajistit kdykoli, 2018).

V srpnu roku 2017 vydalo MŠMT spolu s MZ stanovisko ke způsobu zajištění stravování v lesní mateřské škole. To uvádí, že LMŠ zapsané do školského rejstříku musí zajistit školní stravování v rozsahu § 4 vyhlášky č. 107/2005 Sb., o školním stravování, ve znění pozdějších předpisů, tj. přesnídávku, oběd a svačinu za dodržení výživových norem pro školní stravování. Školní stravování je nutné plnit i v souladu s požadavky předpisů ochrany veřejného zdraví, předepsanými výživovými požadavky a obecnými předpisy potravinového práva. Pokud LMŠ nezajistí školní stravování v provozovně stravovacích

služeb, jinou mateřskou školou nebo zařízením školního stravování, je uplatňována výjimka § 2 odst. 9 věty poslední vyhlášky č. 107/2005 Sb., která umožňuje zabezpečovat školní stravování (výdej a konzumace jídel) mimo prostory provozoven, těmi jsou již zmíněné školní jídelny, vývařovny či výdejny. Stravování v LMŠ může být také zařízeno jinou osobou poskytující stravovací služby (catering, dovoz z jiného zařízení školního stravování nebo stravovacích služeb za přítomnosti osoby, která splňuje předpoklady pro výkon činnosti epidemiologicky závažné).

U lesních klubů je situace jednodušší, vzhledem k tomu, že nespádají pod LMŠ zapsané v rejstříku škol a školských zařízení, stravování probíhá i na základě domluvy s rodiči. Dítě si tak například nosí vlastní dopolední či odpolední svačinu připravenou od rodičů ve vlastních krabičkách (např. LK Na Pasece). Rodiče pak mají pod vlastním dohledem, jaké svačiny dítě konzumuje a často se tak dítě učí používat udržitelné materiály na rozdíl od jednorázových obalů. Obědy jsou dováženy například z nedalekých běžných MŠ, případně restauraci (např. LK Pírko). Každý LK si pak určuje cenu stravování individuálně (Lesní klub Na Pasece, 2019; Lesní klub Pírko, 2019)

Obrázek 3 Mytí rukou dětí teplou vodou z termosky doplněné o aplikování antibakteriálního gelu před dopolední svačinou LK Na Pasece, Foto: autor

2.3 Požadavky na pedagogy

Ve školském zákoně (zákon č. 561/2004 Sb.) § 34 odst. 1 je dáno, že MŠ navštěvují děti ve věku zpravidla od 3 do 6 (7) let. MŠ má nejméně 13 dětí (pokud je jednotřídní a jediná v obci). Běžná třída dosahuje maximálního počtu 24 dětí, výjimka je povolena až na 28 dětí ve třídě. Vzhledem ke skutečnosti, že děti LMS se často pohybují mimo zázemí školky, počet pedagogů musí být zajištěn tak, aby na jednoho pedagogického pracovníka připadalo nejvýše 20 dětí z běžných tříd nebo nejvýše 12 dětí ve třídě, kde jsou zařazeny děti se zdravotním postižením (Vošahlíková, 2010a).

V LMS je doporučený optimální poměr 12 až 22 dětí na minimálně dvě dospělé osoby, z nichž alespoň jedna disponuje odpovídajícím pedagogickým vzděláním. Vzniká tedy poměrně malá skupina dětí, která připadá na jednoho dospělého (cca 10 dětí), a tím se dětem dostává poměrně silný individuální a kvalitní přístup (Vošahlíková, 2010b). Výhodou věkově nesouměrné skupiny je interakce starších dětí s mladšími, kdy starší

pomáhají mladším s některými úkony (oblékání, denní rituály, apod.). Děti se tak učí vycházet nejen se svými vrstevníky a jsou vůči sobě více tolerantní.

Obrázek 4 Skupina 12 dětí a dva pedagogové během dopoledního programu, Foto:
autor

3 PEDAGOGIKA – UČENÍ

Pedagogika může být chápána jako věda, jejíž hlavním předmětem je edukační realita, její procesy a teorie. Zabývá se vším, co jakýmkoli způsobem vytváří a determinuje edukační prostředí, procesy, které v těchto prostředích probíhají a jejich výsledky a efekty. Ze strukturního hlediska má pedagogika dvě složky, a to teorii a výzkum. Teoretická složka je souborem poznatků, které prezentují popis procesů a jevů edukační reality. Výzkum pak nabízí data a odůvodnění těchto popisů a vysvětlení (Průcha, 2005).

Jakmile dítě začne navštěvovat mateřskou školu, dochází k velkým změnám jeho osobnosti. Z hlediska učení se ze spontánního stává učení řízené a organizované. Pod vedením pedagoga se učí novým dovednostem a znalostem. Ty jsou předstupněm již zcela systematického vzdělávání v základní škole (Průcha a Kořátková, 2013). Dítě se v mateřských školách učí především základním hygienickým a kulturním návykům, přijímá za své to, co se pravidelně děje v jeho bezprostředním okolí. V době, kdy mají rodiče často jen jedno dítě, jsou mateřské školy skvělou možností (a často jedinou), kde mohou děti předejít společenské izolaci (Matějček, 2005).

Jako i jinde, tak i v mateřských školách jsou důležité mezilidské vztahy. Ty jsou ovlivněny charakterem jednotlivých osob v mateřské škole, jejich postoji a názory. V okamžiku, kdy je klima mateřské školy napjaté, dochází k přenosu napětí i na dítě, které je velmi vnímavé a následně klesá i jeho přirozený zájem o učení, jeho zvědavost a nálada. Nemalou roli zde hrají i rodiče, ti mohou svým zájmem či oceněním pedagogů přispět k příjemným pracovním podmínkám a tak celkové "náladě" v MŠ (Kořátková, 2008).

Předškolní vzdělávání je doplněním rodinné výchovy, které zajišťuje dítěti prostředí s dostatkem všestranných a přiměřených podnětů vedoucích k jeho aktivnímu rozvoji a učení. Pedagog napomáhá dítěti v chápání vztahů a souvislostí a motivuje dítě k dalšímu poznání a soužití s ostatními ve společnosti. V oblasti, která se týká přírody a životního prostředí (ŽP), je uplatňován integrovaný přístup. Pedagog tvoří integrované bloky, které předkládají vzdělávací obsah v přirozených souvislostech (Šimík, 2007).

4 ENVIRONMENTÁLNÍ ASPEKTY LMŠ

Environmentálním přístupem rozumíme takový, který je v dané situaci a za daných okolností co nejpříznivější pro nynější i budoucí stav životního prostředí. Kladný vztah k přírodě znamená citlivost a empatii vůči přírodě a ŽP, to zahrnuje i citlivý vztah k fauně i flóře. Kladný vztah k přírodě zároveň motivuje k tomu být co nejlépe informován, zajímat se a diskutovat otázky, které se ŽP týkají. Zvědavost a zájem jsou nejlepšími prostředky, jak získat informace o ŽP, které je možné dále použít k jeho ochraně. Vztah k přírodě je proto vhodné rozvíjet a podporovat již od raného věku dítěte. S delším časem děti stráveným v přírodě roste přímou úměrou zájem a podpora životního prostředí toho daného člověka i v dospělosti. Obecně je také známo, že dostatečný kontakt s přírodou má příznivý vliv na fyzické a psychické zdraví člověka v jakémkoli věku. Z toho tedy vyplývá, že je v našem nejlepším zájmu umožnit dětem častý kontakt s přírodou, dostatek času se v přírodě realizovat a přírodu poznávat. Pobyt dětí v přírodě by měl být zároveň pro děti příjemný a neměl by je zbytečně stresovat (Daniš a Nechvátalová, 2015).

Environmentální výchova má snahu o propojení a formování tří různých složek, a to: informovanost, postoj a jednání. Propojení těchto tří složek dělá z environmentální výchovy předmět klíčový, ale zároveň složitě uchopitelný (Činčera, 2007).

U lesních mateřských škol je environmentální výchova naplňována přirozeně každodenním pobytem dětí venku/v lese. Celá LMŠ je už z principu koncipována, aby byla v co největším souladu s životním prostředím. Příkladem může být zázemí, snaha o předcházení vzniku odpadů, pěstování plodin na zahrádce, pomoc s péčí o drobná zvířata apod. Dalším příznivým efektem LMŠ je také jejich minimální zátěž pro životní prostředí jejich fungováním a šetrným přístupem pedagogů a zřizovatelů. Provoz lesních mateřských škol s rozmyslem vede ke snížení ekologické stopy této instituce (Uzel, 2010).

4.1 Prostředky a metody environmentální výchovy

V předškolním věku dětí se jako nejlepší metodou jeví multisenzorický přístup. I tento fakt tedy nahrává LMŠ, jelikož děti se v přírodě pohybují pravidelně a mohou tak pozorovat a zkoumat situace, které dětem z běžných MŠ, během nárazových vycházek do přírody, mohou uniknout. Pro děti v předškolním věku volíme aktivity takové, které dovolí dětem vytvářet pozitivní vazby k ŽP a organismům, necháváme děti zkoumat environment

samostatně, což přispívá jejich zvědavosti a rozvíjí dětskou fantazii. Výhodou LMS a jejich celoročního pobytu venku je, že děti mohou pozorovat změny ročního období a lépe si tak zapamatují, co se s jednotlivým obdobím pojí. Vhodně se dají metody doplnit i o pokusy a pozorování. Příkladem pokusu může být klíčení rostlin za různých podmínek nebo pokusy se sněhem a ledem. Občas se dětem naskytne také možnost pozorovat i některá větší zvířata v jejich přirozeném prostředí (Thorovská, 2014).

4.1.1 Energie a obnovitelné zdroje

I přesto, že se jedná o abstraktní pojmy, je možné dětem demonstrovat, jak působí. Vysvětlením, že největším zdrojem energie je slunce a to může člověk používat například k vytápění domů. Dalšími zdroji energie jsou pak oheň, voda a vítr, důležité je zdůrazňovat, že se jedná o zdroje energie, které mohou být pro člověka i nebezpečné, ale při správném zacházení jsou pro civilizaci prospěšné (Vošahlíková, 2012).

4.1.2 Odpad

Nejzákladnějším krokem environmentální výchovy a ekologického přístupu je třídění odpadu. Do třídění odpadu je snadné děti zapojit a postupně jim tak vštěpovat, které odpady je možné třídit a které barvy popelnic k jednotlivým odpadům patří. Třídění je jen jednou z možností, vždy je potřeba zdůrazňovat, že lepší než odpad produkovat je žádný nevytvářet. Děti si pak samy uvědomí, že jednorázové obaly nejsou vhodným materiálem a samy se přiklání k ekologičtějším variantám. LMS má také příhodnou možnost zřízení kompostu. Kompostováním se děti učí nejen jak správně odpad vytrídít, ale zároveň můžou pozorovat změny v kompostu a jeho další užívání pro hnojení při pěstování rostlin. V lese pak děti samy sbírají odpadky, jelikož brzy pochopí, že do lesa odpad nepatří a je správné, když odpad uklidí, i když jej samy nevyprodukovaly. Zde je nutné děti poučit, že některý odpad může být nebezpečný a je potřeba přivolat na pomoc pedagoga (Vošahlíková, 2012).

4.1.3 Doprava

Jelikož si lesní mateřské školky uvědomují silný dopad na životní prostředí, kdy rodiče každý den vozí děti do školky autem a vzdálenost lesní školky od center měst a

obcí, nabízí některé variantu hromadného svozu pomocí MHD. Děti rodiče ráno přivedou na smluvená svozová místa (autobusové zastávky), odkud již děti pokračují s pedagogem školky. Na stejném principu funguje i odpolední rozvoz dětí. Pozitivní vliv nemají svozy jen na ŽP, ale také učí děti, jak se v autobusech chovat, že je nutné dodržovat pravidla a nebýt v autobuse hlučný. Jinou variantou dopravy do školky může být spolujízda rodičů, nebo pokud je to možné, dojíždění na kole (Vošahlíková, 2012).

4.2 Udržitelný rozvoj

Prvním, kdo formuloval principy udržitelného rozvoje, byla v roce 1987 ministerská předsedkyně Norska G. H. Bruntlandová. Udržitelný rozvoj nemá negativní dopad na budoucí generace a zároveň bere v potaz potřeby dnešního člověka. Veškeré procesy, výzkum a vývoj prochází změnami tak, aby bylo dosahováno uspokojování lidských potřeb současných, ale i budoucích (Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice, 2009).

Děti mají dostatečný vzor v dospělých osobách, které se pohybují v jejich bezprostředním okolí, proto mohou napodobovat udržitelné chování pedagogů a rodičů. I předškolní děti mohou být zapojeny do udržitelného života, v rámci svých možností mohou pomáhat na úpravách v okolí zázemí školky, na zahrádce školky i v lese (zalévání, hrabání listí, krmení zvěře v krmelci v zimě, sběr odpadků apod.). Děti tvoří a pracují s přírodními materiály, které mohou nalézt například v lese. Učí se šetřit s potravinami, na talíř si naloží jen takovou porci, kterou dokáží sníst. Dědit oblečení a hračky je běžné, mohou se tak lépe naučit rodinné vztahy a pojmenovat, od koho oblečení dostaly. V lesní školce mají děti často hračky z přírodních materiálů, umí si s nimi hrát a nepotřebují jejich přílišnou interakci (blikání, svícení, zvuky, atd.). Děti si uvědomí, že vše kolem nich je těžko obnovitelné a je potřeba se k věcem chovat s respektem a péčí (Jančaříková, Kapuciánová, 2012).

I přesto, že je výchova k udržitelnému rozvoji prosazována již téměř třicet let, stále v odborné komunitě vzniká mnoho otázek a rozdílných interpretací. Někteří stále odmítají i myšlenku udržitelnosti, jiní mají pochyby o přínosu tohoto konceptu do výchovně vzdělávací praxe (Činčera, 2008)

4.3 Akční plán státního programu EVVO

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO) vede k úkonům a vnímání, které je v souladu s ŽP tak, aby se dochovala jeho kvalita i pro příští generace. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání již má ve svých osnovách environmentální výchovu. Děti v předškolním věku ještě nemají špatné návyky, dají se ovlivnit pozitivní cestou jak v rodině, tak ve škole. Už v raném věku se mohou učit přirozené úctě ke všemu živému a mohou si začít budovat ekologicky pozitivní hodnoty (Thorovská, 2014).

Základním dokumentem, který zajišťuje dlouhodobé cíle rozvoje environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v ČR, je Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty. Dokument určuje kompetence, cíle a úkoly vedoucí k rozšíření této oblasti. Státní program EVVO má především za cíl prohloubit informace a vědění obyvatel o ŽP, jelikož se jedná o základní vědění a spadá do základů všeobecného vzdělání. Státní program EVVO České republiky spojuje státní správu, samosprávu, veřejnoprávní instituce, ziskové i neziskové sektory, při propojení činností jednotlivých resortů. Je přesvědčen, že proaktivní přístup člověka, který si váží svého ŽP, chrání jej a uplatňuje principy udržitelnosti, povede k zachování druhového bohatství Země (Kapuciánová, 2010).

Aktuální akční plán je přílohou státního programu, navazuje na předešlé akční plány a reaguje na klíčové výstupy a doporučení studií a analýz k EVVO. Aktuální akční plán na léta 2019 – 2021 má v rámci podpory školní výuky v terénu a v kontaktu s přírodou za jeden z cílů podporu dalšího etablování lesních mateřských škol v rámci školského systému. Tyto cíle má v gesci MŠMT a ministerstvo životního prostředí. (Aktuální Akční plán na léta 2019-2021 ke Státnímu programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty). Příklad školního programu EVVO je k nahlédnutí v Příloze I.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 CÍLE PRÁCE

Cílem práce je pomocí získaných dat co nejlépe zhodnotit přínosy i nedostatky lesních mateřských škol, především z hlediska životního prostředí, tedy zda můžeme říct, že tyto školky působí v souladu s životním prostředím tak, jak jim to jejich možnosti dovolí a zda se zájem o environment řadí na přední příčky v jejich smýšlení.

Na základě získaných dat v jednotlivých školkách je také možné je navzájem porovnat a srovnat, zda se shodují s informacemi, které byly nabyty v teoretické části práce.

6 POUŽITÉ METODY

Vzhledem ke zkoumané problematice bylo použito kvalitativní výzkumné šetření. Jako hlavní metoda pak byl zvolen polostrukturovaný rozhovor doplněný o porovnávací (komparativní) metodu.

6.1 Kvalitativní výzkum

Jak již bylo zmíněno, pro práci bylo zvoleno kvalitativní výzkumné šetření. Zatímco kvantitativní šetření je zaměřeno na zkoumání předmětů, které mohou být změřeny či tříděny, kvalitativní výzkum je mnohem více přirozený (naturalistický). Vybíráme ze široké škály postupů, které mají snahu porozumět danému problému. Snažíme se tedy proniknout a porozumět zkoumaným jevům (Švaříček a Šed'ová, 2007). Jiným specifickým kvalitativního výzkumu je, že během výzkumu nezaujímá výzkumník velkou distanci od zkoumaných subjektů, naopak se dostává do relativně blízké, neformální interakce se zkoumanými subjekty (Maňák a Švec, 2004).

6.2 Polostrukturovaný rozhovor

Polostrukturovaný rozhovor je stěžejní metodou, která byla použita v bakalářské práci. Jinými názvy mohou být také řízený nebo rozhovor strukturovaný s otevřenými otázkami. Rozhovor se řadí mezi metody nejnáročnější, ale zároveň i nejvhodnější pro shromáždění kvalitativních dat. Rozhovor je vedený za cílem výzkumné studie. Rozhovor je považován za kvalitativní metodu, pomocí které lze zachytit nejen fakta, ale i více se přiblížit postojům respondentů. Bližším kontaktem s respondenty jsou získány i reakce a řeč těla, pomocí kterých je možné rozhovor dále usměrňovat a směřovat dalšími otázkami. Před samotným rozhovorem má tazatel vytvořené rámcové otázky tzv. jádro interview. Tento základ je pak doplňován množstvím doplňujících otázek dle potřeby. Tazatel může také respondenta požádat o upřesnění či rozšíření jeho odpovědi nebo také měnit pořadí otázek. Tímto lze získat poměrně podrobné reakce a názory na dotázanou problematiku (Mioviský, 2006).

Vzhledem k tomu, že rozhovory mohou být obsáhlé, byl během rozhovorů použit diktafon. Neméně důležitý je také souhlas respondenta s nahráváním rozhovorů. Veškeré získané informace byly následně vyhodnoceny a použity pro práci.

6.3 Metoda srovnávací

Metoda srovnávací, jiným názvem též metoda komparační, je používána ke zjišťování postupů nebo procesů na principu komparace. Základem je specifikace předmětu srovnávání, vymezení oblasti srovnávání a následné hodnocení (Linhart, Vodáková, 2017).

Tato metoda slouží k zjišťování rozdílu mezi jednotlivými charakteristikami, v našem případě k porovnání jednotlivých mateřských škol a porovnání, zda se informace nabyté v literatuře shodují se skutečností, která probíhá v lesních mateřských školkách. Konkrétně bude porovnání zaměřeno na environmentální aspekty. Jmenovitě se bude jednat především o hygienu, přístřeší, udržitelnost a schopnost pedagogů vést děti k osvětě a ochraně životního prostředí.

7 VYBRANÉ LMŠ/LK

V rámci mé bakalářské práce jsem navštívila dvě lesní mateřské školy, v obou případech se jedná o lesní kluby, které do rejstříku lesních mateřských škol vstoupí během tohoto nebo příštího roku, tedy vše směřuje k dodržování podmínek a pravidel, které tyto rejstříkové LMŠ musí splňovat. Zároveň jsou obě instituce členy Asociace LMŠ, které lesní mateřské školy sdružují. Cílem Asociace je rozvíjení dobrých podmínek pro vzdělávání předškolních dětí celoročně v přírodě.

7.1 LK Na Pasece

Jako první jsem navštívila lesní klub Na Pasece. LK se nachází na území Zlína. Den ve školce začíná před sedmou hodinou ránní, kdy přicházejí do zázemí pedagožky. Ty připravují zázemí pro děti a v případě zimních měsíců zatopí v kamnech. V zázemí, jurtě, se topí klasickými kamny, kdy dřevo je dodáváno lesníky z okolí. Jurta je zde rozdělena do několika pomyslných částí. Kuchyňka, pracovní a jídelní část a místo pro polední odpočinek. Každé z dětí má také místo, kde si odkládá náhradní oblečení a jiné nezbytné záležitosti.

Děti do školky vozí rodiče kolem osmé hodiny. Druhou variantou je využití svozového autobusu, kdy jsou děti předány vychovatelce v centru Zlína ve smluvený čas. Před odchodem do lesa jsou děti venku před zázemím, kde si společně hrají, většinou s přírodními materiály, případně využívají rozmanitého prostředí zahrady. Maximální kapacita je 16 dětí na 2 pedagogy. Děti jsou vždy vybaveny vhodným oblečením dle počasí. V případě podzimních a zimních měsíců, kdy jsem školku navštívila já, musí mít vždy připraveno náhradní oblečení.

Následně se skupina odebrá do lesa, kde společně zahájí den pravidelným rituálem. Díky názornému prostředí lesa/louky jsou dětem představovány například jednotlivá roční období, vždy s důrazem na to, které právě probíhá. Děti jsou vyzvány, aby se rozhlédly a zamyslely, co vidí a co je pro roční období, případně aktuální měsíc typické. Následně mají děti volný program, kdy je možné pozorovat, že děti nemají problém využít širokou škálu možností lesa nebo louky a zapojit svou fantazii pro hru. Takto se děti snadno seznamují s přírodou, jelikož k jejímu objevování používají všechny smysly a lépe si tak přistup k přírodě osvojí.

Následuje dopolední svačina, která taktéž probíhá venku. Pro dodržení hygieny si děti nejprve umyjí ruce teplou tekoucí vodou, kterou má pedagog v termosce. Svačinu mají děti připravenou od rodičů, ke svačině mají vždy i pití, které je, dle ročního období, teplé či studené. Po svačině následují společné aktivity, děti tvoří za pomoci přírodních materiálů, případně pozorují zvěř, brouky, stromy, byliny a snaží se je pojmenovat. Nenásilným způsobem tedy získávají vztah k přírodě.

Na oběd se děti vrací do zázemí jurty, před zázemím probíhá výměna oblečení, aby zůstaly rozlišené čisté prostory od těch znečištěných. Po obědě následuje polední klid, který probíhá v části jurty k tomu určené. Děti spí na karimatkách ve spacáku. Jelikož je v této školce přístup velice individuální a pedagogové respektují přání dětí, polední klid není vynucován a děti se mohou věnovat tvořivým činnostem uvnitř zázemí, případně mohou s druhým pedagogem ven a být v okolí jurty. U dětí v předškolním věku je dostatek času a prostoru na zpracovávání pracovních listů.

Rodiče si mohou děti vyzvedávat během odpoledne, nejpozději však v 16 hodin. Zároveň je opět možné využít svozového autobusu, který děti odveze do centra Zlína, kde je pro některé rodiče mnohem jednodušší děti vyzvednout.

Tabulka 1 Ceník LK Na Pasece, Zdroj dat: Lesní klub Na Pasece, 2019

Ceník LK Na Pasece	Celodenní pobyt 7 - 16 hod
Počet dní v týdnu	Částka/měsíc
5 dní	6000,-
4 dny	5200,-
3 dny	4300,-
2 dny	3400,-
1 den	2400,-

7.2 Srovnání

V následujících odstavcích se pokusím srovnat LK Na Pasece s legislativou a literaturou zmíněnou v teoretické části. Srovnávat budu na základě informací nabytých během mého pobytu v LMSŠ. Informace jsem získávala jak pozorováním, tak rozhovory s pedagogy a rodiči, případně na webových stránkách školky (Lesní klub Na Pasece, 2019)

Lesní klub, v době mé spolupráce, nespadal do Rejstříku LMŠ (podzim 2019), tedy jeho fungování se nemusí striktně řídit podmínkami, které jsou ukotveny v legislativě. Současně ale školka o zapsání do školského rejstříku intenzivně usiluje a podmínky jsou tedy velice podobné jako v rejstříkových LMŠ.

- Hygiena a zázemí

Jak již bylo demonstrováno výše (obrázek 2) LK Na Pasece zvolil jako své zázemí jurtu. Na tu školka dostala dotaci půl milionu korun českých od Státního fondu životního prostředí ČR. Zázemí tak není stavbou ve smyslu stavebního zákona a je tak v souladu s legislativou. Toaletou je zde klasické splachovací WC, které je umístěno ve vedlejší budově, toaleta je také vybavena tekoucí pitnou vodou. Přímo v zázemí školky je opět zajištěná tekoucí pitná voda pomocí barelů s regulovanou výpustí.

Vyhrazená je i jak část pro styk s potravinami, tak také místo pro uložení osobních věcí dětí a materiálního vybavení LMŠ (Viz obrázek 6). Potřeby pro poskytnutí první pomoci jsou umístěny jak v zázemí, tak jsou také vždy k dispozici u pedagoga během pobytu dětí venku, včetně dostatečného množství pitné vody.

Obrázek 5 Část jurty vyhrazená pro styk s potravinami (kuchyňka), Foto: autor

Obrázek 6 Způsob uložení náhradního oblečení pro děti, Foto: autor

- Stravování

LMŠ dle legislativy musí zajistit dětem tři jídla denně, tedy přesnídávku, oběd a odpolední svačinu. Vzhledem ke skutečnosti, že v tomto případě se jedná o lesní klub, podmínky nemusí být dodrženy. V tuto chvíli je lesním klubem zajišťován oběd a odpolední svačina. Ty jsou dováženy z nedaleké jídelny základní školy. Tato škola je zároveň zapsána v programu “Skutečně zdravá škola“, kde je jedním z projektů: Zdravé a bezpečné potraviny do českých škol. Cílem projektu je intenzivní vzdělávání a osvěta na téma bezpečných a zdravých potravin se zaměřením na klíčové aktéry vzdělávání o zdravém životním stylu a zdravé výživě ve školách. Hlavní aktéry zde představují vedoucí a zaměstnanci školních jídelen, učitelé a rodiče (Skutečně zdravá škola, 2014). Díky této spolupráci jsou dodržovány i výživové normy. Cena za stravné na den je 65 Kč a zahrnuje polévku, hlavní chod a odpolední svačinu.

Dopolední svačinu pak zajišťují rodiče. Zde je zcela v kompetenci rodičů, co dětem na dopolední svačinu připraví. Setkala jsem se především s plnohodnotnou svačinou, kde nechybělo ovoce či zelenina. Děti měly svačiny zabalené v krabičkách a jednorázové obaly zde figurovaly jen minimálně.

V okamžiku, kdy se LK podaří zapsat do rejstříku, může stravování v tomto režimu ponechat, je však nutné získat od každého rodiče podepsaný informovaný souhlas.

- Požadavky na pedagogy

LK má kapacitu maximálně 16 dětí a na tento počet dohlíží vždy minimálně dva pedagogové, z toho jeden může být vychovatel, tedy osoba bez pedagogického vzdělání, a druhý je vždy pedagog, tedy člověk s odpovídajícím vzděláním. Všechny věkové kategorie jsou zde společně. Dopolední program probíhá pro všechny děti stejně. U odpoledního programu (výjimečně u dopoledního) se děti předškolního věku věnují přípravě k zápisu do školy a vypracování k tomu potřebných pracovních listů.

- Environmentální aspekty LMSŠ

Mimo běžného školního vzdělávacího programu má LK také vypracován školní vzdělávací program EVVO (viz příloha I), kterým se školka řídí. Ten je vyhodnocován jednou za 14 dní na poradách školky. Každodenní pobyt dětí v přírodě přispívá k přirozenému a kladnému přístupu dětí k životnímu prostředí. Pohyb dětí v přírodě je přirozený a na denní bázi ve všech ročních obdobích a za každého počasí.

Děti během pobytu v přírodě používají ke hře pouze přírodní materiály a prostředí lesa či louky. Často se také setkávají s jevy, které jednotlivá roční období nabízejí (led, sníh, louže, listí) a dokáží je do hry implementovat (viz obrázek 7).

Obrázek 7 Používání přírodních materiálů během her venku, Foto: autor

Lesní klub Na Pasece, jak již bylo zmíněno výše, používá k vytápění klasická kamna, která jsou na dřevo. Dřevo školka získává z okolních lesů spoluprací s myslivci a majiteli lesů. Součástí LK je i zahrada, kde mohou pomoci pěstovat některé druhy bylin, ovoce či zeleniny. Mají tak příležitost sledovat, že k získání těchto zdrojů je nutná vytrvalost a péle.

Samozřejmostí je také třídění odpadu, kdy jsou ve školce zařízené nádoby pro jednotlivé druhy odpadu. V teoretické části je zmíněna i možnost kompostování. Kompost je také umístěn na zahradě LK. Dalším aspektem k šetrnému přístupu k životnímu prostředí je možnost svozu dětí městskou hromadnou dopravou, tu alespoň pro jednu cestu denně využívají 2/3 rodičů. Jinou možností je také doprava dětí na kole, v zázemí školky jsem se s touto variantou nesetkala.

7.3 LK Vrabčí hnízdo

Druhou navštívenou školkou byl LK Vrabčí hnízdo. Klub se nachází nedaleko Ostravy v obci Ludgeřovice. Pedagogové se scházejí v zázemí školky přibližně v sedm hodin ráno, připravují zázemí pro děti, zatápí v klasických kamnech na dřevo a vaří vodu na čaj a také na mytí rukou. Dvě jurty, kterými školka disponuje, jsou propojeny přístřeškem, který odděluje venkovní “špinavou“ zónu od vnitřní “čisté“ zóny. V praxi to znamená především přezouvání do domácí obuvi, případně u hodně zašpiněných dětí výměnu svrchního oblečení. Obě jurty mají praktickou dřevěnou podlahu, která pomáhá udržet teplo během zimních měsíců. V první jurtě se nachází jídelní prostor, prostor pro práci a hru dětí a každé dítě má vyhrazené místo pro náhradní oblečení či jiné nezbytnosti. Druhá jurta je pak vyčleněná pro odpočinek. Jelikož si školka zakládá na individuálním přístupu bez přílišného nátlaku, děti se tak samy mohou rozhodnout, zda po obědě chtějí odpočívat či nikoliv.

Obrázek 8 Zázemí LK Vrabčí hnízdo, Foto: autor

Z důvodu horší dostupnosti není možné pro děti zorganizovat hromadný svoz městskou hromadnou dopravou. Díky poloze školky je pak pro rodiče zřízeno větší pohodlné parkoviště. Děti rodiče vodí přibližně v osm hodin ráno a maximální počet dětí je 16 na dva až tři pedagogy. Během mé návštěvy se dopoledního programu v lese účastnili

tři pedagogové, na odpolední program zůstali již jen dva. Děti jsou vybaveny vhodným oblečením, které musí mít i náhradní pro případ, že je oblečení promočené či silně znečištěné.

Kolem deváté hodiny se celá třída přesouvá do lesa, kde je čeká ranní rituál. Děti se přivítají a povídají si zážitky, případně co je čeká nebo události k danému období. Následuje volná hra v lese nebo pedagogy připravená činnost (například zpívání nebo výtvarná činnost). Děti mají také možnost na část dopoledne ke hře zvolit tzv. opičí dráhu, kde je pohyb dětí usměrňován jen minimálně (viz obrázek 13).

Během dopoledne v lese probíhá i dopolední svačina. Děti si umyjí ruce vodou, kterou nese pedagogický doprovod. Dopolední svačiny chystají rodiče. Výběr svačin je čistě na rodičích, doprovod ale nedoporučuje jemné kupované pečivo (koblihy) a také méně praktické svačiny, jako jsou jogurty, pudinky nebo přesnídávky. Rodičům je také doporučeno nepoužívat jednorázové obaly a mikroténové sáčky, aby se zamezilo tvorbě odpadů nebo jeho nechtěnému zanechání v přírodě.

Po návratu z lesa se děti před vstupem do jurty prezouvají a případně převlékají nebo sundávají zimní svršky. Následuje oběd v jurtě. Po obědě se děti mohou rozhodnout, zda se přesunou do druhé jurty k odpolednímu klidu, využijí čas po obědě k tvůrčí činnosti nebo je jim předčítáno. Předškolní děti věnují čas po obědě k plnění pracovních listů. Během odpoledního klidu spí děti na matracích a ve svých spacácích. Po odpoledním klidu následují hry již na zahradě školky. Rodiče si mohou děti vyzvedávat během celého odpoledne, nejpozději však v 16 hodin.

Tabulka 2 Ceník LK Vrabčí hnízdo, Zdroj dat: Lesní klub Vrabčí hnízdo, 2019

Ceník LK Vrabčí hnízdo	Celodenní pobyt 7 - 16 hod
Počet dní v týdnu	Částka/měsíc
5 dní	5600,-
3 dny	3900,-
2 dny	3100,-

7.4 Srovnání

V následujících odstavcích se pokusím srovnat LK Vrabčí hnízdo s legislativou a literaturou zmíněnou v teoretické části. Srovnávat budu na základě informací nabytých během mého pobytu v LMŠ. Informace jsem získávala jak pozorováním, tak rozhovory s pedagogy a rodiči, případně na webových stránkách školky (Vrabčí hnízdo, 2020)

Lesní klub, v době mé spolupráce, nespadal do Rejstříku LMŠ (leden 2020), tedy jeho fungování se nemusí striktně řídit podmínkami, které jsou ukotveny v legislativě. Dle informací získaných od pedagogů byl lesní klub schválen pro vstup do Rejstříku LMŠ. Jejich zařazení je naplánováno na září 2020.

- Hygiena a zázemí

Zázemí LK sestává ze dvou jurt propojených pergolou. Obě jurty disponují klasickými kamny na dřevo a mají dřevěnou podlahu. V pergole je dále umístěna chemická toaleta, jejíž vyprazdňování má na starosti specializovaná firma (viz obrázek 9). Vedle místnosti s toaletou je také připravený barel s výpustí pro mytí rukou. Tímto způsobem je zajištěná nezbytná tekoucí voda dle hygienických požadavků.

Obrázek 9 Kamna používaná k vytápění jurt, Foto: autor

Obrázek 10 Chemické WC v zázemí LK Vrabčí hnízdo, Foto: autor

V první jurtě jsou vyhrazeny police, kde má každé dítě uložené potřebné věci jako náhradní oblečení nebo věci na převlečení pro odpolední klid. V zadní části je pak vyhrazen prostor, který je určen pro styk s přivezenými obědy a svačinami. Zde se také nacházejí potřeby pro poskytnutí první pomoci. Druhá jurta je vyhrazena pro odpolední odpočinek dětí.

- Stravování

LMŠ dle legislativy musí zajistit dětem tři jídla denně, tedy přesnídávku, oběd a odpolední svačinu. Momentálně se jedná o LK, není tedy nutné, aby školka organizovala všechny tři jídla. V okamžiku, kdy lesní klub vstoupí do rejstříkových MŠ, bude nutné si vyžádat informovaný podepsaný souhlas všech rodičů, že budou i nadále dětem dopolední svačiny připravovat. Obědy a odpolední svačiny jsou zajišťovány institucí Zdravá vařečka-školní jídelna-vývařovna s.r.o. Instituce se specializuje na přípravu jídel do mateřských

škol a jsou zapsáni v rejstříku školského stravování. Cena za stravné je 60 Kč a zahrnuje polévku, hlavní chod, odpolední svačinu a pitný režim.

Obrázek 11 Příprava na oběd, Foto: autor

Jak již bylo zmíněno výše, dopolední svačinu zajišťují rodiče dětí. Během návštěvy měly všechny děti pestré svačiny, kde nechybělo ovoce či zelenina. Svačiny byly dle doporučení zabaleny v znovupoužitelných krabičkách a jednorázové obaly zde figurovaly jen minimálně.

- Požadavky na pedagogy

LK má kapacitu maximálně 16 dětí a na tento počet dohlíží vždy minimálně dva pedagogové, z toho jeden může být vychovatel, tedy osoba bez pedagogického vzdělání, a druhý je vždy pedagog, tedy člověk s odpovídajícím vzděláním. Během mé návštěvy byli během dopoledního programu přítomni tři vychovatelé, z toho jsem měl pedagogické vzdělání, tedy podmínky jsou zde dodrženy. Skupinu zde tvoří děti ve věku od 3 do 7 let.

Dopolední program probíhá pro všechny děti stejně. U odpoledního programu (výjimečně u dopoledního) se děti předškolního věku věnují přípravě k zápisu do školy a vypracování k tomu potřebných pracovních listů.

- Environmentální aspekty LMSŠ

Jako všechny LK a LMSŠ, i tento klub má za cíl přiblížit dětem předškolního věku kontakt s přírodou a možnost trávit co nejvíce času venku (v lese, na loukách nebo v zahradě). I přesto, že se LK nachází nedaleko Ostravy, mají děti přístup k rozmanitým lesům. Školka vyráží do přírody prakticky každý den za každého počasí a pobyt venku se blíží až k pěti hodinám denně. Nesporný je i pozitivní přístup dětí k životnímu prostředí a přírodě, kdy i takto malé děti dokáží rozpoznat některé rostliny a živočichy a chápou, že je normální po sobě v lese nic nezanechávat a nezatěžovat tak přírodu a krajinu.

Obrázek 12 Organizovaný program pro děti, interaktivní určení dne v týdnu, měsíce a ročního období, Foto: autor

Děti venku používají převážně přírodní materiály, případně svůj pohyb a motoriku rozvíjejí v tzv. opičí dráze (viz obrázek 13). Během mé návštěvy jsem pozorovala, jak aktivně pracuje jejich fantazie, a dokáží si vystačit s přírodními materiály při jakékoli hře. Během pobytu venku jsou děti zvědavé a o své okolí se aktivně zajímají. Na zahradě školky pak děti pomáhají pěstovat některé rostliny a byliny. Lesní klub spolupracuje také s lesníky, kteří příležitostně docházejí do školky a interaktivně dětem předávají informace o lesích a loukách, kde děti tráví svůj čas.

Obrázek 13 Opičí dráha v lese nedaleko LK, Foto: autor

V zázemí školky jsou umístěny nádoby na třídění odpadu. Zajímavým řešením je také chemická toaleta. K rozkladu organické hmoty v toaletě jsou používány enzymy a bakterie, které neobsahují chemické látky a nepoškozují životní prostředí. Jak již bylo zmíněno výše, o vyprazdňování toalet se stará specializovaná firma. LK má snahu o šetrný přístup k životnímu prostředí a na svých webových stránkách vyzývá rodiče, aby dětem nechystali svačiny do jednorázových obalů. Zároveň spolupracují s institucí, která pro přípravu jídel

používá lokální suroviny a výrobce (pokud je to možné). Nevýhodou klubu je dostupnost a rodiče tak v drtivé většině vozí děti autem. Pouze minimum chodí do školy pěšky nebo jezdí na kole.

Obrázek 14 Využití přírodních materiálů na zahradě lesního klubu, Foto: autor

8 ROZHOVORY

Rozhovory probíhaly jak s rodiči, tak s pedagogy. Pro rodiče bylo připraveno 15 otázek, které jsem v průběhu rozhovoru v případě potřeby doplnila o další podotázku. Všechny rozhovory byly se souhlasem nahrávány na diktafon. U první školky bylo nevýhodou, že mnoho rodičů využívá možnosti společných svozů dětí, možnost rozhovorů s rodiči byla tedy omezenější. Celkem jsem v obou školkách provedla dvanáct rozhovorů s rodiči, rozhovory byly v rozmezí přibližně 10 až 30 minut. U pedagogů jsem v každé školce provedla rozhovor s jedním pedagogem, jelikož se otázky týkaly především fungování mateřské školy. Otázek pro pedagogy bylo 9. Všechny otázky jsou k nahlédnutí v příloze II.

8.1 Práce se záznamem

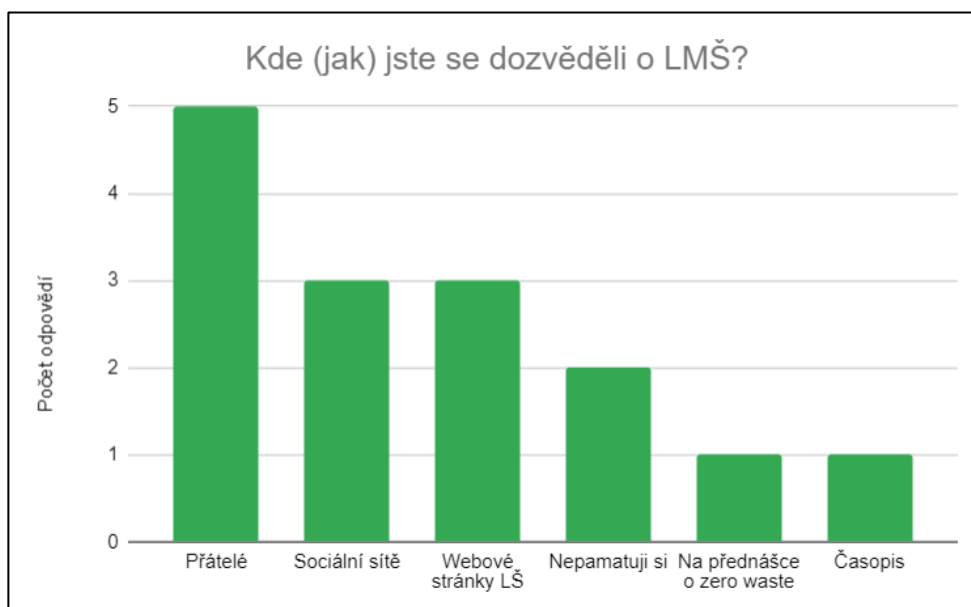
Rozhovory, které byly vedeny s respondenty, jak rodiči, tak pedagogy, byly prováděny v jedinečné podobě a samy o sobě jsou neopakovatelné. Již během rozhovorů bylo potřeba zaznamenávat stěžejní informace na papír, dle kterých pak byl tvořen základ každého rozhovoru a vodítko při orientaci v dohledávání informací. Při zpracovávání rozhovorů byly vypuštěny pasáže, které nebyly relevantní, přímo nesouvisely s tématem rozhovoru, případně se odpovědi překrývaly. Některým otázkám se v práci nebudeme věnovat, jelikož z hlediska zkoumaného tématu nejsou pro práci podstatné (například jména respondentů, věk či zaměstnání), ale během rozhovoru mohly navodit lepší atmosféru nebo překonat nervozitu z nahrávaného rozhovoru.

Některé odpovědi byly jazykově upraveny, aby došlo k jejich lepšímu pochopení čtenářem. Zároveň jsem ponechala slangové a nespisovné výrazy pro dodržení autenticity sdělení. Během přepisu odpovědí jsem neovlivnila jejich obsahové sdělení. Během rozhovorů probíhala i neverbální komunikace, která v transkriptech zaznamenána není.

V následující kapitole jsou přepisem uvedeny jen odpovědi, které byly relevantní, zajímavé nebo jiným způsobem poutavé. Veškeré odpovědi, včetně stručných a jednoslovných, kdy respondent neměl zájem odpověď rozvádět nebo odpověděl „nevím“, budou zahrnuty grafem nebo slovním okomentováním.

8.2 Rozhovory s rodiči

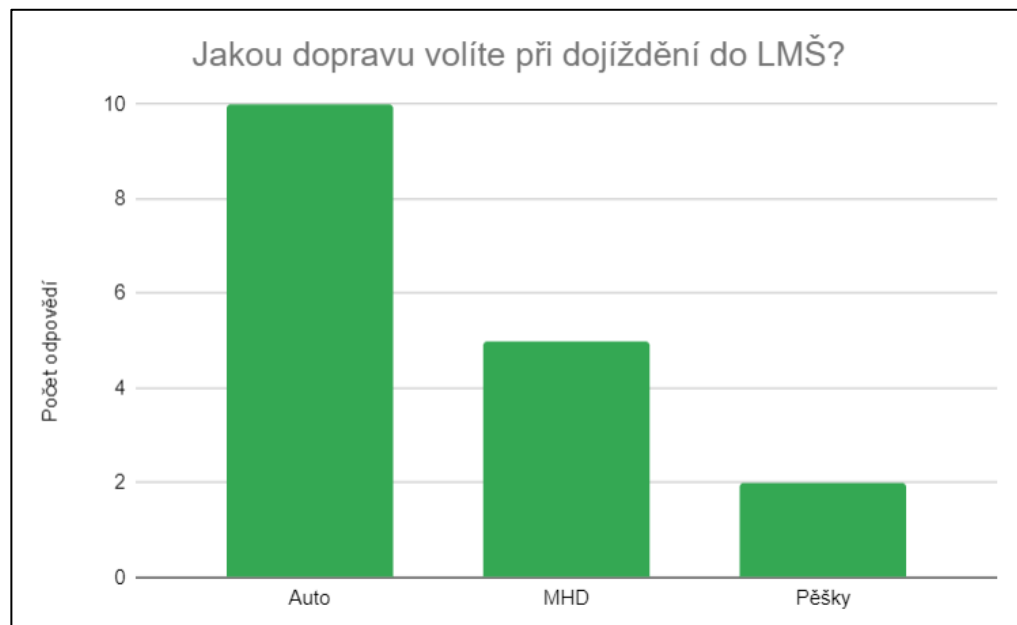
Na otázku **Kde nebo jak jste se dozvěděli o LMŠ?** se odpovědi často opakovaly. Jak můžeme vidět v na obrázku 15, graf ukazuje, že nejvíce rodičů mělo informaci od svých přátel či známých, rodiče také sami aktivně vyhledávali alternativní možnosti předškolního vzdělávání. Případně se jednalo o kombinace zdrojů informací. Respondentka 3: „Na večírku známé, která si LŠ chtěla založit a sháněla na to maringotku. To byl asi tak rok 2003, já z toho byla úplně vyděšena, protože bych v takové školce umřela zimou... Pár let poté mi syna nevzali do státní a v tu chvíli se u nás zrovna otevírala lesní, tak jsme do toho šli. Bylo to štěstí. Prvně chodil dva dny, pak tři, pak celý týden.“ Respondentka 12 naopak hledala na internetu konkrétní školky „Sama jsem se pídila na netu, zda v okolí nějaká je.“

Obrázek 15 Graf znázorňuje, z jakých zdrojů se respondenti o LŠ dozvěděli, Zdroj dat: autor

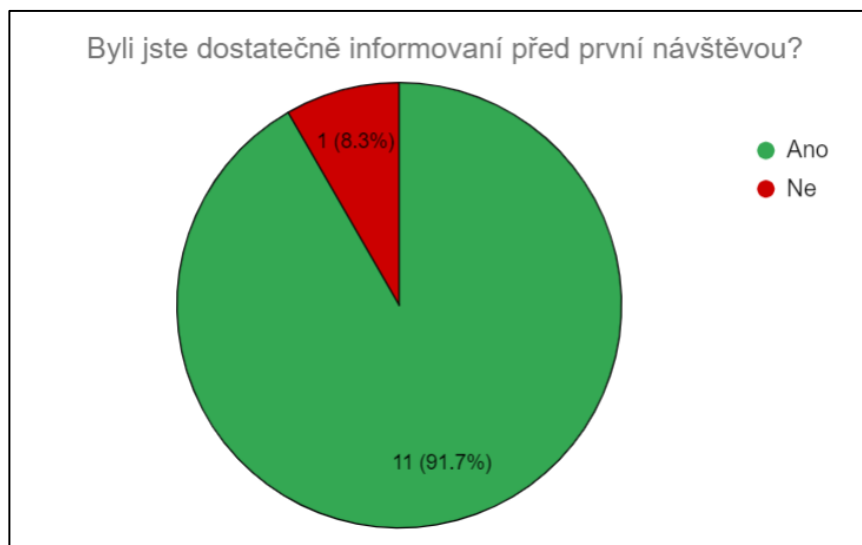
Dalším tématem bylo dojíždění dětí do školky. Otázka, **jakou dopravu volíte při dojíždění do LMŠ**, byla u první školky částečně neobjektivní, jelikož s rodiči, kteří využívají svozového autobusu městské hromadné dopravy, nebylo možné rozhovor uskutečnit. Na obrázku 16 můžeme tedy sledovat graf, který znázorňuje převahu dopravy autem. Někteří rodiče volí také kombinaci auta a MHD. „Ráno auto, odpoledne používáme společný svoz na zastávku. Chtěla bych doladit ranní vstávání, aby byl svoz trolejbusem i

ráno.“ (respondentka 2). S dítětem chodí pěšky respondentka 4 „*Pěšky, školka není daleko, asi 25 minut chůze.*“ I přes skutečnost, že jsou LŠ vybaveny pro možnost dojíždět na kole, žádný z respondentů tuto možnost nevyužívá.

Obrázek 16 Graf znázorňuje četnost volby jednotlivých možností dopravy, Zdroj dat: autor

U otázky **Byli jste dostatečně informovaní před první návštěvou? Lišily se představy s prvním dojmem?** Na první polovinu otázky odpověděla většina ano, konkrétně 11 z 12 respondentů. Respondentka 2 neměla žádnou hlubší představu o fungování LK „*Ne, vůbec. Já neměla představy, jen povšechné od známé, a ta je měla zprostředkovány od kamarádky, co byla na stáži v Norsku a půl roku tam měli dva metry sněhu... Jinak teda jsem si myslela, že rodiče tam budou větší extremisti, do ekologie především a nebyli. Krásný mix všeho. Pro mě ovšem bližší než žensky ze sídliště.*“ Vzhledem ke skutečnosti, že obě školky nabízí jeden den na zkoušku, tzv. adaptační den, kdy mohou být oba rodiče přítomni. U této otázky jsem se často doptávala, zda rodiče této možnosti využili. Respondent 8: „*... dostali jsme podrobné informace předem a šli jsme se na jeden den do školky podívat.*“ Podobná odpověď byla i u respondentky 12 „*Úvodní informace byly naprosto detailní. Ano, na moje dotazy vychovatelky odpovídaly. Využili jsme i zkušební den ve školce, no a naprosto předčil mé očekávání.*“

Obrázek 17 Graf znázorňující informovanost rodičů (respondentů) o fungování LŠ,

Zdroj dat: autor

Více se rodiče rozpovídali u otázky, **co pro Vás bylo stěžejní, když jste se pro LMŠ rozhodovali?** Rodičům se často líbí přístup k dětem, který je dle rodičů nenucený a děti respektuje. „*Stěžejní pro mě byl pohyb venku, přístup klubu k výchově, respektování dětí a jejich potřeb, volnost při vývoji s určitými hranicemi.*“ (Respondentka 12) Častý pohyb venku a v přírodě zmiňuje většina rodičů. Respondent 9 zmiňuje také socializaci dětí všech věků (3-7 let). „*Určitě se mi líbí, že děti dáváme do prostředí s vlídnými pedagogy, kteří využívají moderní formy výchovy a vzdělávání. Taky pohyb v lese a dostatek pohybu na čerstvém vzduchu, děti jsou dohromady mladší i starší a není jich moc na jednoho pedagoga.*“ Pouze v jednom případě, respondentka 3, zmínila jako důležitou vzdálenost školky. „*Vzdálenost. Další LMŠ jsou už dosažitelné jen vlakem nebo autem, a to by bylo časově náročné.*“ Je potřeba také zmínit fakt, že lesní kluby mohou přijímat i děti, které neabsolvovaly povinné očkování, a i to je důvod, proč rodiče tyto školky zvolili. Jak již bylo zmíněno výše, oba LK plánují v dohledné době zařazení do rejstříkových mateřských škol. V tu chvíli o tyto rodiče přijdou. Mých rozhovorů se účastnili dva respondenti, kteří nenechali své děti očkovat, proto bylo přijetí neočkovaných dětí stěžejním faktorem. „*Nemohli jsme si vybírat. Do registrované skupiny nebo registrované lesní školky dcera nemůže, protože je neočkovaná. To nás přivedlo do Klubu, jsme zde ale moc spokojeni.*“ (Respondent 5). „*Styl, jakým pedagogové s dětmi komunikují, to se mi líbí moc. Plus taky to, že není podmínkou plné očkování.*“ (Respondent 1).

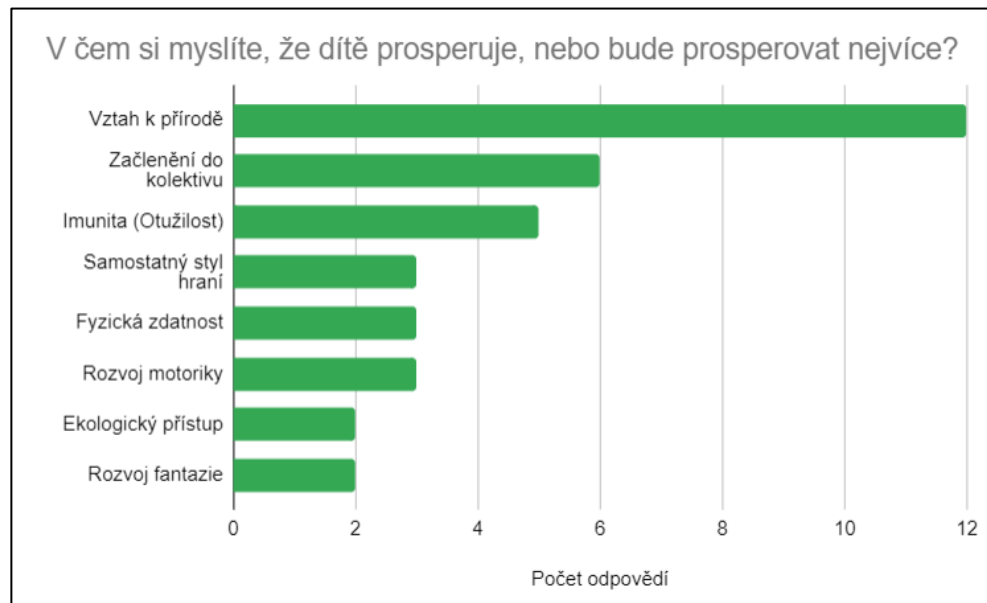
Otázka spojená se stravováním byla častěji stručná. Na otázku, **jestli jste spokojeni se stravováním dětí v LMŠ**, odpovídali rodiče kladně. 10 rodičů ke stravování ve školce nemělo žádné výhrady. Respondentka 12 by přivítala méně masa pro děti. „*Za mě by jídlo mohlo být lepší, dle mého názoru je tam zařazeno až příliš masa, uvítala bych rostlinné alternativy, jako je tofu.*“ Respondentka 3 s obědy moc spokojená není a považuje je za vhodné spíše pro dospělé. Respondentka zmiňuje cenu, která je v tomto případě 65 Kč/den. *Moc ne, na můj vkus jsou drahý, často dobrý pro dospělé, ale pro děti nic moc...*“

U otázky, **je pro Vás finanční stránka při výběru školky důležitá**, se respondenti rozdělili na polovinu. U odpovědí, kdy pro rodiče je finanční stránka důležitá, často doplňovali, že jsou ochotni investovat do vzdělávání, které pro ně má smysl. „*Finance důležité jsou, ale jelikož se zcela ztotožňuji s konceptem školky, jsme ochotni platit částku, kterou klub požaduje.*“

Jednoznační byli i rodiče při odpovídání na otázku **V případě, že se jedná o druhé (další) dítě, navštěvovalo prvorozené dítě také LMŠ? Případně pokud se jedná o prvorozené, budou i další navštěvovat LMŠ?** Zde pouze Respondentka 1 uvedla, že se dříve nezajímala o alternativní vzdělávání dětí. „*Ne, u prvního dítěte jsem se o alternativy ke státní školce ještě nezajímala. Synovi už je 9 let. Ted' zpětně bych určitě do lesní školky dala i jeho.*“

Rozdíl oproti běžným mateřským školám ukazuje následující otázka. Na otázku, **v čem si myslíte, že dítě prosperuje, nebo bude prosperovat nejvíce**, odpovídali respondenti nejčastěji ve prospěch pohybu dětí v přírodě a jejich vztahu k ní. Je tedy zřejmé, že rodiče volí lesní školky, aby byly děti blíže přírodě. „*Je vidět větší láska k přírodě, pozoruju obrovský posun z hlediska fyzické aktivity a krásně poznává ptáčky i květiny v lese, líp než my... socializace taky, ale to asi v každé školce. No a pak skvělá imunita.*“ (Respondentka 6). Na druhém místě je pro rodiče důležitá socializace a začlenění dětí do kolektivu, to ovšem probíhá i v běžných MŠ. Mnoho rodičů pak pozoruje lepší motoriku a fyzickou zdatnost spolu s otužilostí. „*Rozhodně pohyb, vidím srovnání s ostatními dětmi na hřištích na prolézačkách...*“ (Respondent 8). „*Asi nemůžu říct nic konkrétního. K čemu rozhodně lesní školka přispěla, je mentální rozvoj našeho mláděte a sociální dovednosti, ty odkoukává od pedagogů i ostatních dětí. Taky vztah k přírodě a určitě pohybová zručnost.*“ (Respondent 11). Respondentka 10 vyzdvihuje styl hraní dětí, kdy nepotřebují například elektroniku, aby si děti vyhrály. „*... styl hraní ve školce je*

super, syn nepotřebuje mobil a počítač, aby se zabavil. Vyřadí se s kamarády, aniž by neustále poslouchal často nesmyslné zákazy, že něco nemají nebo nesmí dělat.“

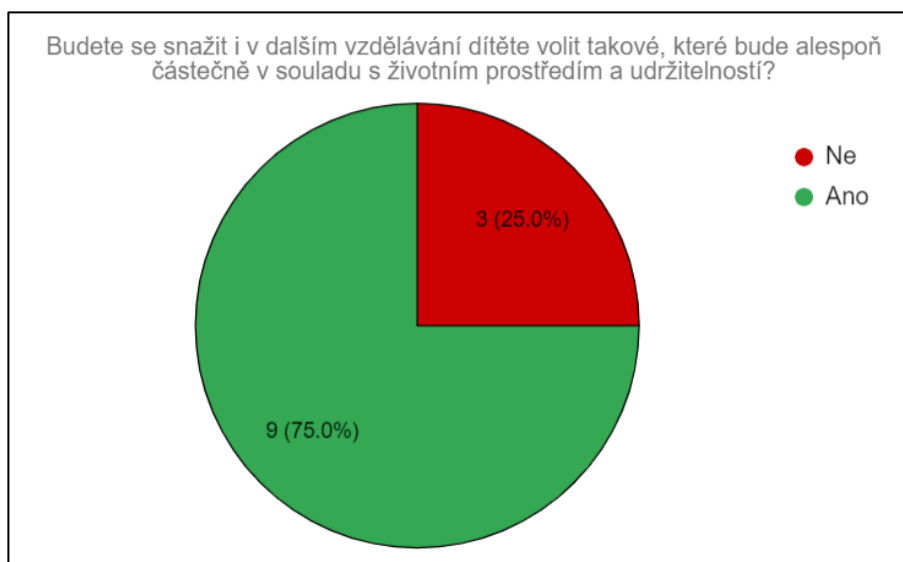

Obrázek 18 Graf znázorňuje pohled respondentů, kde uvádějí, v jaké oblasti dítě prosperuje nejvíce, Zdroj dat: autor

Otázka, **pozorujete u dítěte snahu o přenos ekologického přístupu i do domácího prostředí? Větší zájem o přírodu, krajinu, uvědomění ohledně udržitelných materiálů**, byla pro mě překvapivá. Větší polovina rodičů (7 respondentů) nepozoruje přenos ekologického přístupu z prostředí školky. Dle odpovědí je to nejspíše dáno, že rodiče zastávají ekologický přístup především doma, tedy rozdíly po nástupu do školy nejsou viditelné. *„Nemyslím si, že by zatím na toto měla školka velký vliv, doma se odpad třídí, bavíme se o ekologických otázkách, když na ně narazíme. Každopádně lesní materiály jsou skutečně skvělé hračky, bez klacku se na procházku nejde.“* (Respondent 11). Někteří respondenti také nevidí přenos ekologického přístupu, ale kvitují, že filozofie školky je v souladu s tou jejich, a tak se ekologický přístup navzájem doplňuje. *„Doma hodně respektujeme přírodu, proto i naše chování je co nejvíce udržitelné. Dceru k těmto návykům vedeme sami, ve školce pak jen zjišťuje, že je to úplně normální přístup a nepociťuje tak rozdíly.“* (Respondentka 12). 3 respondenti uvedli, že nedokáží posoudit, jen 2 rodiče pak částečně pozorují přenos ekologického chování ze školky.

Odpovědi na otázku, **plánujete LMŠ po celou dobu předškolního vzdělání, případně ho přihlásit do jiné školky na poslední rok před povinnou školní docházkou z důvodu socializace s ostatními dětmi**, měla většina rodičů jasno. 8 respondentů bude pokračovat v lesní školce po celou dobu předškolního vzdělávání. „*Syn je předškolák a v lesní školce zůstal i za cenu povinnosti přezkušování ve státní školce.*“ (Respondent 7). Dva rodiče uvedli, že by rádi v lesní školce pokračovali, ale otevírací doba školky je pro ně nevyhovující. Poslední dva respondenti plánují přestup do jiné školky. „*Ano, částečně to bude kvůli financím, ale taky aby si zvykla na jiný systém.*“ (Respondentka 1).

Dle koláčového grafu, který je na obrázku 19, je možné vidět, že větší část rodičů by chtělo pokračovat ve vzdělání, které je alespoň částečně v souladu s ŽP a udržitelností. *Určitě, zvolili jsme tak už u nejstarší dcery. Její škola má v programu vztah k přírodě.* (Respondentka 4). 3 respondenti pak budou volit běžné školy. *To asi není třeba, doma má příkladů dostatek. Maximálně třeba eko kroužek ve škole by mohl být fajn, to bychom vyzkoušeli.*“ (Respondentka 1).

Obrázek 19 Graf znázorňující počet i procento respondentů, kteří mají zájem, aby dítě pokračovalo ve vzdělávání v souladu s ŽP, Zdroj dat: autor

Poslední otázka byla věnována spokojenosti a pokusu o zlepšení. **Jste s LMŠ spokojeni, doporučili byste ji dalším rodičům/ svým přátelům? Dalo by se podle Vás**

něco zlepšit, na první polovinu otázky odpověděli všichni respondenti kladně. Je ale logické, že pokud by rodiče nebyli spokojeni s filozofií školky, nadále by děti ve školce nesetřvávaly. Považuji tedy tuto část otázky za neobjektivní. Někteří rodiče uváděli, že si jsou vědomi, že tento způsob vzdělávání není pro každého. *„My jsme spokojeni a určitě doporučujeme. Ale myslím, že to není pro všechny. Někteří rodiče nesnesou zabahněné oblečení nebo představu dítěte ráchajícího se ve strouze.“* (Respondent 8). Na druhou polovinu otázky respondenti často odpovídali, že je vždy prostor pro zlepšení, konkrétní možnosti ale neuváděli. Respondentka 12 již v předchozích odpovědích zmiňovala, že by uvítala lepší obědy, zároveň zmínila finanční náročnost. *„Určitě s manželem doporučujeme, jelikož jsme maximálně spokojeni. Chápu, že finanční stránka může odradit, pro mě je ale nejdůležitější přístup k dítěti a ten se jim daří na 100 %. Za mě zopakují jen tu stravu, ta by mohla více respektovat udržitelnost.“*

8.3 Rozhovory s pedagogy

Na otázku **Proč jste se rozhodl/a pracovat v LMŠ** odpověděla respondentka 1, z LK Na Pasece, *„Lesní školku jsem vlastně založila já, protože jsem chtěla, aby mé děti do takové chodily. V okolí v té době žádné nebyly. Líbí se mi filozofie, že jsou děti hodně venku a mají blízký vztah k přírodě, jsou samostatnější. Taky se mi líbí to, čemu říkáme bezpečné riziko, kdy je dětem umožněno lézt například po stromech, pracovat s ohněm nebo nožikem, ale všechno je pod dozorem dospělého člověka a děti se vlastně učí, jak takovéto situace zvládat.“* Respondentka 2 z LK Vrabčí hnízdo si také práci v lesní školce vybrala, protože se ztotožňuje s její filozofií. *„Souzním stoprocentně s posláním lesních mateřských škol a lesních klubů, právě mi udělalo velkou radost, že jsme se dostali do rejstříku lesních mateřských škol a od příštího školního roku budeme plnohodnotná LMŠ.“*

Další otázka směřovala na děti dotázaných pedagogů, **rozhodli byste se Vy sami přihlásit své dítě do LMŠ?** Zde obě respondentky odpovídaly kladně a bez zaváhání. *„Ano, kvůli nim jsem primárně školku založila.“* (Respondentka 1). *„Obě děti mám zde v Klubu, byli tu dřív, než jsem tu začala pracovat já.“* (Respondentka 2).

Následně jsem se ptala na pohled respondentů na pozitiva a negativa školek, ve kterých pracují. Respondentky na otázku, jaká pozitiva a negativa obecně u LMŠ pozorujete, odpovídaly velice podobně. *„... nejvíce se mi líbí, že jsou děti v přírodě, jsou otužilejší a umí si víc samy poradit, díky částečnému diskomfortu se učí překonávat své“*

hranice. Pozorují i lepší fyzickou zdatnost. Ohledně negativ asi záleží na úhlu pohledu, možná by mohlo být náročnější to oblékání, děti jsou často hodně špinavé. Rodiče můžou asi vidět i jako nevýhodu vzdálenost, není v našich silách provozovat lesní školku uprostřed Zlína, a tak je potřeba za tou přírodou trochu dojíždět. Taky mě napadají peníze, ty jsou určitě nevýhodou. I poté, co školky vstoupí do rejstříku, tak ty náklady zůstávají většinou stejné.“ (Respondentka 1). Respondentka 2 zmiňuje hodně obdobná pozitiva i negativa, zmiňuje i nízké finanční ohodnocení vychovatelů. *Jako pozitiva vidím rozhodně ten pobyt venku, menší kolektiv, hodně pohybu, ohleduplný přístup ke všemu živému, výchova k empatickému vnímání přírody a lidí kolem sebe. Negativem je určitě vysoká cena školného a bohužel malé finanční ohodnocení průvodců.“*

Jaký environmentální program dětem v LMS nabízíte, mohli byste jej stručně popsat? Jak již bylo zmíněno výše v popisu prvního LK, školka má zpracován program EVVO. *„Máme zpracovaný školní program EVVO, se kterým pracujeme. Lesní školky samy o sobě už ze své podstaty fungují v souladu s životním prostředím. Ta environmentální výchova se tedy děje velmi přirozeně, už z podstaty lesní školky a její filozofie. Děti jsou v přírodě rády, jsou zvědavé a nemají k přírodě odpor. Není nutné s dětmi probírat například třídění odpadu, ale děti automaticky, když vidí v lese například sáček, tak ví, že tam nepatří a samy ho začnou sbírat, protože ví, že to v lese nemá co dělat. Ohledně životního prostředí dále topíme v kamnech, třídíme odpad, kompostujeme a jurtu máme vyzdobenou přírodními materiály. Děti vedeme k jednoduchosti a používání hraček z přírodních materiálů. U mladších dětí tolerujeme i donášení hraček z domu, jako jsou plyšáci a podobně. V létě, kdy pořádáme tábory, je ten rozdíl pak vidět u dětí zvenčí, kdy za námi chodí, že neví, jak si hrát bez moderních hraček. Tam pak vidíme, že ty rozdíly můžou být velké.“* Druhý lesní klub dle EVVO programu nepostupuje, ale ochranu životního prostředí a environmentální aspekty řeší spontánně a k výchově k životnímu prostředí využívá dané situace, ze které těží. *„Environmentální program u nás cílený není, děti jsou každý den, každý jeho okamžik vedeny k ohleduplnosti k přírodě.“* (Respondentka 2).

Na otázku, **je obec tomuto typu vzdělávání nakloněná**, byly obě odpovědi kladné. V druhém případě dostává LK jednou ročně finanční dar. U první školky k poskytování darů nedochází, školka si ale komunikaci chválí.

Vzhledem k mé návštěvě během zimních měsíců jsem zařadila i otázku **Mění se nějak program během zimních měsíců?** *„Přes zimu se tráví venku toho času méně. Rukodělné činnosti, které v létě probíhají na louce, tak je děláme v zimě častěji v zázemí*

jurty. Taky pohybové aktivity venku se snažíme během zimních měsíců přizpůsobit, aby byly více aktivní a méně nebo vůbec se u nich nesesedlo.“ (Respondentka 1). *„Ano, v zimě je čas, který je venku, o něco kratší, častěji se věnujeme činnostem v zázemí, snažíme se, aby děti zkracovaly i čas, po který svačí venku. Zařazujeme kulturní akce o něco častěji, jako jsou třeba divadla.*“ (Respondentka 2).

Poslední otázka směřovala na fungování školek během letních měsíců. **Funguje LMŠ celoročně?** V obou LK funguje během letních měsíců příměstský tábor, který mohou využít i děti, které běžně lesní školku nenavštěvují. V případě první školky respondentka uvádí, že tábory probíhají každý týden. *„Během července a srpna děláme příměstské tábory, které mohou rodiče využít. Program toho dne je vlastně stejný nebo hodně podobný tomu celoročnímu programu.*“ Druhá respondentka uvádí, že během letních měsíců probíhají čtyři letní tábory. *„V létě školka jako taková v provozu není. Pořádáme dohromady čtyři letní tábory, kterých se mohou účastnit děti ve věku 3 až do 10 let. Je to vlastně příměstský tábor a mohou se účastnit i děti zvenčí.*“

9 VÝSLEDKY

Obě lesní mateřské školy jsou v současné době registrovány jako lesní kluby a jsou členy Asociace LMŠ. Tím se zavazují k rozvíjení dobrých podmínek pro vzdělávání předškolních dětí celoročně v přírodě. Zároveň jsou obě LŠ založeny s cílem pozitivního přístupu k životnímu prostředí a udržitelnosti. To praktikují lesní kluby celkově tím, jaké volí pro vzdělávání umístění v rámci obce, zázemí, stravování, denním režimem a také přístupem k dětem.

První LK se nachází na okraji města Zlína a funguje relativně krátkou dobu. Teprve druhý rok fungování klubu je ale na zázemí klubu téměř nepatrný. Díky školnímu programu EVVO (viz Příloha I) mají pedagogové školky návod, jak co nejlépe vést děti k úctě k životnímu prostředí, aby bylo zachováno i pro příští generace. Pedagogové klubu si, dle rozhovorů, chválí hlavně přístup k dětem, který je nenásilný a respektuje názor a vnímání dítěte. Oslovený pedagog i rodiče dětí se shodují, že výhodou LŠ je především celodenní pohyb v přírodě. Ten, dle respondentů, dále koreluje s lepší fyzickou zdatností dětí, lepší motorikou a otužilostí. Výhodou LK je také možnost využít hromadného svozu dětí do školky a tím také částečně ulevit znečištění ovzduší. Děti jsou také pobytem venku za každého počasí lépe odolné vůči případnému diskomfortu a dokáží lépe zapojit fantazii pro hry v přírodě. Je důležité podotknout, že LK volí také rodiče, kteří nenechali své děti očkovat a do běžné mateřské školy nastoupit nemohou, zde je možné, že zájem rodičů o životní prostředí nepatří na první příčky. Při dotazu na negativa klubu se rodiče často shodovali na ceně školkovného, zároveň jich mnoho uvedlo, že i přesto, že je cena vyšší, jsou ochotni investovat finance do konceptu, který považují za smysluplný. Dotázaná pedagožka zároveň uvedla, že jako negativum může být větší připravenost dětí do přírody z hlediska množství a kvality oblečení. Důležitým environmentálním aspektem pozorují také zázemí lesní školky, kdy je jurta vytápěná dřevem a současně má nízkou energetickou náročnost. Pozitivně hodnotím také využívání přírodních materiálů ke hře a využití veškerého okolí a jednotlivých ročních období k podávání nových informací dětem.

Druhá lesní školka je opět lesním klubem a nachází se v blízkosti města Ostravy, v Ludgeřovicích. LK v loňském a letošním školním roce intenzivně pracoval na zařazení do lesních mateřských škol a možnosti být tak rejstříkovou školkou. Do rejstříku vstoupí v příštím školním roce a vše je již tedy v souladu s podmínkami a legislativou. Respondentka z řad pedagogů na otázku, zda by volila i pro své děti LMŠ/LK odpovídala, že její dvě děti jsou ve školce déle než ona a i to ji přesvědčilo v klubu pracovat. Odpovědi

byly velice podobné, jako u prvního lesního klubu, navíc respondentce vyhovuje, že jsou děti v kolektivu různě staré a lépe se tak socializují. Dále také zmiňuje pojem bezpečné riziko, kdy dětem není zakazována práce s nebezpečnými předměty, naopak jsou podporovány, aby nebyly bojácné a s nebezpečnými věcmi (oheň, nožik) uměly pod dozorem zacházet. Během rozhovorů s rodiči byly reakce veskrze pozitivní. Rodiče vyzdvihují pohyb dětí v přírodě a ekologický přístup školky, pohybem dětí v lese se, dle rodičů, také zlepšuje fantazie dětí a obranyschopnost. Jako negativum a zároveň důvod pro pravděpodobné ukončení docházky dětí v lesním klubu uvedli někteří rodiče jejich nástup do práce a s tím spojenou nevyhovující otevírací dobu klubu, která nebude korelovat s jejich pracovní dobou. I zde je zázemí klubu jurta, respektive dvě jurty, které jsou spojené pergolou. Jurta, která je vyhrazená pouze pro spaní dětí, je skvělou variantou, jak oddělit děti, které mají odpolední klid, od dětí, které pracují například na pracovních listech předškoláka nebo se věnují jiným činnostem. Dřevěné podlahy v jurtách udržují teplo v zimních měsících a snižují tak ekonomickou náročnost. Zajímavým řešením z hlediska hygieny je chemická toaleta, kterou je možné umístit i do míst bez přístupu kanalizace a není nutné použití agresivních chemikálií. Dle potřeby ji pak vyváží specializovaná firma. Lesní klub bohužel nenabízí hromadné svozy dětí do a ze školky, má však dostatečnou plochu pro parkování rodičů a místo pro umístění jízdních kol.

V obou lesních školkách většina rodičů uvádí, že jsou přístupem k životnímu prostředí nadšení, zároveň ale nepozorují velký přenos do domácího prostředí, jelikož doma má rodina přístup velice podobný. Chválí si tak, že školka je doplněním jejich snažení o proaktivní přístup k environmentu a děti si své návyky z domu často jen utužují a prohlubují. Dotázaní rodiče si také uvědomují, že toto vzdělávání a převládající pobyt dětí v přírodě za každého počasí nemusí být přijatelným pro všechny rodiče, zároveň tuto formu vzdělávání a blízký kontakt s přírodou doporučují. Oba dotázaní pedagogové v rozhovoru zmiňovali bohaté programy, které vedou i externisté. Děti se účastní praktických ukázek policie nebo lesníků (myslivců), které nejsou limitovány prostorem, dále mají možnost projížďky na koni nebo třeba cyklovýletů.

ZÁVĚR

Bakalářská práce Environmentální aspekty lesních mateřských škol se zabývá těmi aspekty, které jsou v souladu s pozitivním přístupem k životnímu prostředí a udržitelnosti. Tento koncept vzaly za své lesní mateřské školy a jsou tak alternativou k běžnému předškolnímu vzdělávání. Koncept je postaven na celodenním pobytu dětí venku a to za každého počasí. Vzdělávání dětí tedy probíhá v přírodě, nejčastěji v rozmanitém prostředí lesa. Děti mají během dne širokou škálu možností, jak trávit čas, přispívá tomu střídání ročních období a s tím i měnící se krajina a vyskytující se odpovídající přírodní jevy. Lesní školky využívají ke hře, výuce a tvůrčí činnosti, v drtivé většině, přírodních materiálů. Děti se tak běžně setkávají s různorodými činnostmi, jako jsou například pěstování bylin, starost o drobná zvířata, pozorování změny skupenství vody, hry v blízkosti potůčku nebo lození po stromech.

Pomocí srovnávací metody jsem srovnávala navštívené lesní školky s informacemi, které jsem získala nastudováním odborné literatury. Obě navštívené školky se ve velkém s literaturou shodují a během mých návštěv a rozhovorů s pedagogy či rodiči jsem neobjevila skutečnost, která by byla v rozporu s legislativou nebo celkovým konceptem lesních mateřských škol o pozitivním přístupu k životnímu prostředí.

Během návštěv lesních školek jsem zároveň vedla rozhovory s rodiči a pedagogy. Celkem jsem provedla čtrnáct rozhovorů. Z hlediska environmentálních aspektů téměř všichni rodiče kvitují blízký kontakt dětí s přírodou za každého počasí a nenásilné vštěpování ekologického přístupu. S tím jdou ruku v ruce fyzická zdatnost dětí, otužilost a rozvoj motoriky dětí. Mnoho rodičů oceňuje, že školky zároveň doplňují a prohlubují jejich snahy o šetrnější přístup k životnímu prostředí. Všichni rodiče by tento typ školky doporučili. Doporučení je ovšem zavádějící, jelikož nespokojení rodiče mohou zvolit jinou variantu předškolního vzdělávání, tedy s nespokojeným rodičem nebylo možné rozhovor vykonat.

Dle získaných dat lze říci, že lesní mateřské školy a lesní kluby jsou vhodnou variantou jak dětem, již v takto raném věku, ukazovat a přibližovat šetrný přístup k životnímu prostředí a udržitelnosti. Vzhledem k faktu, že předškolní děti k objevování používají veškeré smysly, každodenním pobyt v přírodě a sledováním jejich změn, získávají ucelený a reálný pohled na krajinu, faunu i flóru. Je tedy možné říci, že jsou lesní mateřské školy dobrou a šetrnou alternativou k běžným mateřským školám.

Kvůli pandemii koronaviru bohužel nebylo možné navštívit třetí LMŠ, ať již z hlediska bezpečnosti dětí po znovuotevření školek po uvolnění restrikcí, tak také vzhledem k faktu, že mnoho lesních mateřských škol není v běžném provozu během letních prázdnin.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Asociace lesních MŠ [online]. Praha: Next Generation Solution, 2010 [cit. 2020-01-02].
Dostupné z: <https://www.lesnims.cz/>

ČINČERA, Jan. Výchova k udržitelnému rozvoji: mýtus nebo nová vlna? *Envigogika* [online]. 2008, 3(1) [cit. 2020-01-06]. DOI: 10.14712/18023061.25. ISSN 1802-3061. Dostupné z: <http://www.envigogika.cuni.cz/index.php/Envigogika/article/view/25>

ČINČERA, Jan. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-147-8

DANIŠ, Petr a Judita NECHVÁTALOVÁ. *Environmentální výchova - příručka* [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2015 [cit. 2020-01-05]. Dostupné z: file:///C:/Users/DELL/Downloads/OFDN_Environmentalni%2520vychova-prirucka_11122015.pdf

FIALA, Jan. *Právní aspekty lesních mateřských škol*. Brno, 2017. Rigorózní práce. Masarykova Univerzita.

CHARLES, Cheryl at al. *Children and Nature 2009*. Santa Fe: Children & Nature Network, 2009.

CHAWLA, Louise a Debra FLANDERS CUSHING. *Benefits of Nature for Children's Health*. In: *The Promise of Place* [online]. 2007, 2007 [cit. 2020-01-06]. Dostupné z: <https://promiseofplace.org/sites/default/files/2018-06/Chawla2007BenefitsofNaturefactsheet.pdf>

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina a Magdalena KAPUCIÁNOVÁ. *Environmentální výchova v předškolním vzdělávání – hledání optimální podoby*. *Envigogika* [online]. 2012, 7(1) [cit. 2020-01-05]. DOI: 10.14712/18023061.71. ISSN 1802-3061. Dostupné z: <http://www.envigogika.cuni.cz/index.php/Envigogika/article/view/71>

KAPUCIÁNOVÁ, Magdaléna. *Lesní mateřské školy*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. Dítě a mateřská škola. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1568-1.

Lesní klub Na Pasece [online]. Zlín: František Eliáš, 2019 [cit. 2020-01-04]. Dostupné z: <http://www.napasece.net/>

Lesní klub Pírko [online]. Veltrusy: Lesní klub Pírko, 2019 [cit. 2020-01-04]. Dostupné z: <http://lesnipirko.cz/>

LINHART, Jiří a Alena VODÁKOVÁ. Metoda srovnávací. Sociologická encyklopedie [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2017 [cit. 2020-05-06]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Metoda_srovn%C3%A1vac%C3%AD

MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. Cesty pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2004. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. ISBN 80-7315-078-6.

MARTÍNKOVÁ, Jitka, Václav UZEL, Magdaléna KAPUCIÁNOVÁ a Michal HAVLÍČEK. Lesní mateřské školy. Jihomoravské EKOLISTY [online]. 2013, 10(2), 3-10 [cit. 2020-01-02]. Dostupné z: file:///C:/Users/DELL/Downloads/ekolisty_2013_2.pdf

MATĚJČEK, Zdeněk. Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa: základní duševní potřeby dítěte: dítě a lidský svět. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1.

MIOVSKÝ, M. Kvalitativní přístupy a metody v psychologickém výzkumu. 3 vyd. Praha: Grada, 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

MŠMT: Lesní mateřská škola musí prokázat, že je schopna stravování zajistit kdykoli. In: Ekolist.cz [online]. BEZK, Praha, 27.7.2018 [cit. 2020-01-04]. ISSN 1802-9019. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/publicistika/nazory-a-komentare/msmt-lesni-materska-skola-musi-prokazat-ze-je-schopna-stravovani-zajistit-kdykoli>

Naše projekty. Skutečně zdravá škola [online]. Brno: Skutečně zdravá škola, 2014 [cit. 2020-04-02]. Dostupné z: <http://www.skutecnezdravaskola.cz/nase-projekty>

PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.

PRŮCHA, Jan. Moderní pedagogika. 3., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-047-x.

ROBERTSON, Juliet. I Ur och Skur "Rain or Shine". In: Creative Star Learning [online]. 2008, 2008 [cit. 2020-01-06]. Dostupné z: web.archive.org/web/20120306084834/http://www.creativestarlarning.co.uk/Flexviews/core/assets/rain%20or%20shine%20schools%20in%20sweden%20report.pdf

Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice. In: Evropský sociální fond [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2009 [cit. 2020-01-05]. Dostupné z: <https://www.esfcr.cz/documents/21802/761522/Státní+program+environmentálního+vzdělávání,+výchovy+a+osvěty+v+České+republice/2ec58df3-d701-4679-b219-e84c9ae5caa3>

ŠIMIK, Ondřej. Základy seznamování s přírodou a společností. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7368-490-7.

THOROVSKÁ, Alena. Environmentální výchova. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-674-1.

UZEL, Václav. Uvádění lesních mateřských škol do České republiky. Brno, 2010. Bakalářská, diplomová práce. Masarykova Univerzita.

VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. Lesní mateřská škola – legislativa. Metodický portál: Články [online]. 04. 05. 2010b, [cit. 2020-01-03]. Dostupný z WWW: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/8633/LESNI-MATERSKA-SKOLA---LEGISLATIVA.html>. ISSN 1802-4785.

VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. Ekoškolky a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2010a. ISBN 978-80-7212-537-1.

VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. Ekoškolky a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol. 2., aktualiz. vyd. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2012. ISBN 978-80-7212-537-1.

Vrabčí hnízdo [online]. Ludgeřovice: Vrabčí hnízdo © 2020, ©2020 [cit. 2020-04-20].
Dostupné z: <https://www.vrabcihnizdo.cz/>

Vyhláška pro lesní mateřské školy: Pitná voda, suchý záchod, teplá jurta a čistý vzduch. Zdravotnický deník [online]. Praha: Media Network, ©2018, 2016 [cit. 2020-01-04]. Dostupné z: <https://www.zdravotnickydenik.cz/2016/10/vyhlaska-pro-lesni-materske-skoly-pitna-voda-suchy-zachod-tepla-jurta-a-cisty-vzduch/>

Zákon č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 20. 5. 2020].

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ADHD	Porucha pozornosti s hyperaktivitou
LK	Lesní klub
LMŠ	Lesní mateřská škola
MŠ	Mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
ŽP	Životní prostředí

SEZNAM OBRÁZKŮ

- Obrázek 1 Vlevo: logo švédských lesních mateřských škol
Vpravo: Skogsmulle, skřítek
- Obrázek 2 Příklad zázemí (jurty) LMŠ Na Pasece
- Obrázek 3 Mytí rukou dětí
- Obrázek 4 Skupina 12 dětí a dva pedagogové během dopoledního programu
- Obrázek 5 Část jurty vyhrazená pro styk s potravinami (kuchyňka)
- Obrázek 6 Způsob uložení náhradního oblečení pro děti
- Obrázek 7 Používání přírodních materiálů během her venku
- Obrázek 8 Zázemí LK Vrabčí hnízdo
- Obrázek 9 Kamna používaná k vytápění jurt
- Obrázek 10 Chemické WC v zázemí LK Vrabčí hnízdo
- Obrázek 11 Příprava na oběd
- Obrázek 12 Organizovaný program pro děti
- Obrázek 13 Opičí dráha v lese nedaleko LK
- Obrázek 14 Využití přírodních materiálů na zahradě lesního klubu
- Obrázek 15 Graf znázorňuje, z jakých zdrojů se respondenti o LŠ dozvěděli
- Obrázek 16 Graf znázorňuje četnost volby jednotlivých možností dopravy
- Obrázek 17 Graf znázorňující informovanost rodičů (respondentů) o fungování LŠ
- Obrázek 18 Graf znázorňuje pohled respondentů, kde uvádějí, v jaké oblasti dítě prosperuje nejvíce
- Obrázek 19 Graf znázorňující počet i procento respondentů, kteří mají zájem, aby dítě pokračovalo ve vzdělávání v souladu s ŽP

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Ceník LK Na Pasece

Tabulka 2 Ceník LK Vrabčí hnízdo

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Školní program EVVO LK Na Pasece

Příloha P II: Rámcové otázky polostrukturovaného rozhovoru pro rodiče a pedagogy

PŘÍLOHA P I: ŠKOLNÍ PROGRAM EVVO LK NA PASECE

Dlouhodobé výchovně vzdělávací cíle, dílčí výchovně vzdělávací cíle (k nim vhodně definované výstupy a vhodně zvolené prostředky, uvedené metody hodnocení)

1. Využívání okolního prostředí k poznávání přirozeného chodu roku
 - a. Poznávání proměn v roce
 - b. Poznávání a propojení si důležitosti žvlů v běžném životě
 - c. Vedení k aktivnímu poznávání jednotlivých ekosystémů a vnímání přírody všemi smysly
2. Vytváření povědomí o ekologizaci
 - a. Osvojení si života v souladu se zásadami udržitelného rozvoje
 - b. Vytváření povědomí pro otevřený a odpovědný postoj k přírodě a životnímu prostředí, ke smysluplnému jednání a tvořivosti ve prospěch životního prostředí
3. Poznávání přirozeného chodu života a rozvoj úcty k němu
 - a. Pečování o zvířata
 - b. Utváření zdravého životního stylu
 - c. Přijímání základních dovedností důležitých pro odpovědný a citlivý postoj ke svému životu a životu druhých

Dlouhodobé organizační cíle, dílčí organizační cíle (k nim vhodně zvolené prostředky a uvedené metody hodnocení)

1. Vytvoření zábavného edukačního prostředí
 - a. Navštěvování a spolupráce se středisky ekologické výchovy
 - b. Zařazení integrovaných bloků s EVVO tématikou do výuky
 - c. Navázání kontaktu s mysliveckým (lesnickým) sdružením
2. Pokračování a zdokonalování se ve své ojedinečnosti
 - a. Vytrvání v pořádání akcí pro rodiče s dětmi
 - b. Provozování kroužků, které jsou svou náplní jedinečné

3. Vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti EVVO
 - a. Založení vnitřního vzdělávání pedagogických pracovníků
 - b. Sledování vhodných kurzů a konferencí v oblasti EVVO a vyslání minimálně 1 pracovníka 4 x ročně
4. Pořízení EVVO pomůcek, výukových prvků a rozšíření literatury s EVVO tematikou
 - a. Sledování grantů a psaní projektů pro získání EVVO pomůcek
 - b. Doplnění literatury s EVVO tematikou a metodickou podporou pro sebevzdělávání pedagogů
 - c. Pořízení vhodného materiálu pro revitalizaci zahrady
5. Ekologizace zahrady a odpadu ze stravy
 - a. Minimalizování odpadu ze stravného
 - b. Rozšíření třídění odpadu na více složek
 - c. Zavedení ekokoutků
6. Aktivní spolupráce s rodiči
 - a. Zapojení rodičů do stavby jurty a budování zahrady
 - b. Zapojení rodičů do běžné péče o zvířata a zahradu

PŘÍLOHA P II: RÁMCOVÉ OTÁZKY POLOSTRUKTUROVANÉHO ROZHOVORU PRO RODIČE A PEDAGOGY

Dotazník pro rodiče

1. Křestní jméno, věk, bydliště, počet dětí a věk
2. Vzdělání rodičů
3. Zaměstnání rodičů
4. Kde (jak) jste se dozvěděli o LMŠ?
5. Jakou dopravu volíte při dojíždění do LMŠ?
6. Byli jste dostatečně informovaní před první návštěvou? Lišily se představy s prvním dojmem?
7. Co pro Vás bylo stěžejní, když jste se pro LMŠ rozhodovali?
8. Jste spokojení se stravováním dětí v LMŠ?
9. Byla (je) pro Vás finanční stránka věci důležitým aspektem při výběru školky?
10. V případě, že se jedná o druhé (další) dítě, navštěvovalo prvorozené dítě také LMŠ? Případně pokud se jedná o prvorozené, budou i další navštěvovat LMŠ?
11. V čem si myslíte, že dítě prosperuje, nebo bude prosperovat nejvíce (otužilost, přístup k přírodě...)?
12. Pozorujete u dítěte snahu o přenos ekologického přístupu i do domácího prostředí? Větší zájem o přírodu, krajinu, uvědomění ohledně udržitelných materiálů (dřevěné hračky, negativní přístup k plastovým obalům, třídění odpadů apod.)
13. Plánujete LMŠ po celou dobu předškolního vzdělání. Případně ho přihlásit do jiné školky na poslední rok před povinnou školní docházkou z důvodu socializace s ostatními dětmi?
14. Budete se snažit i v dalším vzdělávání dítěte volit takové, které bude alespoň částečně v souladu s životním prostředím a udržitelností?
15. Jste s LMŠ spokojení, doporučili byste ji dalším rodičům/ svým přátelům? Dalo by se podle Vás něco zlepšit?

Dotazník pro učitele

1. Křestní jméno, věk, bydliště
2. Proč jste se rozhodli pracovat v LMŠ (př. vzdálenost od bydliště, vnitřní přesvědčení, negativní zkušenosti s běžnými MŠ)?
3. Rozhodli byste se Vy sami přihlásit své dítě do LMŠ? Proč?
4. Jaká pozitiva a negativa obecně u LMŠ pozorujete?
5. Máte nějaké pozitivní a negativní ohlasy od rodičů?
6. Jaký environmentální program dětem v LMŠ nabízíte, mohli byste jej stručně popsat?
7. Je obec tomuto typu vzdělávání nakloněná? Pozorujete ze strany obce podporu?
8. Mění se nějak přístup během zimních měsíců?
9. Funguje LMŠ celoročně, nebo je potřeba děti přes léto přihlásit do jiné školky?